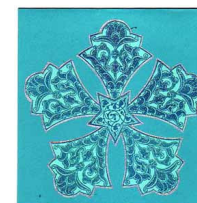
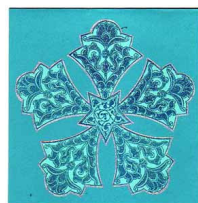
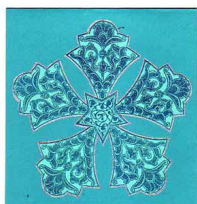

מעמד האישה הבדואית, דרוזית, צ'רקסית בישראל

חלק כמותי

על ידי מכון "רותם"

מטרות המחקר

מטרת המחקר היא לאפיין ולנתח את צרכי הנשים במגזרים הדרוזי, הצ'רקסי והבדואי המתגוררות בצפון הארץ.

שאלות המחקר:

- א. זיהוי צרכים ברמה היומיומית הקשורים לסגנון חיים
- ב. השפעת אותם צרכים על חיי היום יום.
- ג. היררכיה של חשיבות הצרכים
- ד. איתור פתרונות לאותם צרכים
- ה. היררכית הפתרונות

שיטה

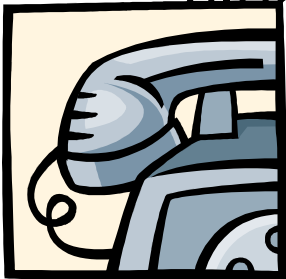
סקר טלפוני על מדגם של כ-1,200 נשים משלושת המגזרים האלו, הגרות בצפון הארץ. השאלון נכתב לאחר ניתוח ממצאי שלב מקדים של ראיונות עומק.

מהמגזר הצ'רקסי נדגמו רק 100 נשים

הנתונים נאספו בתאריכים 9-27 באוגוסט 2007.

הנדגמות הבדואיות והדרוזיות רואיינו בערבית, ואילו הנדגמות

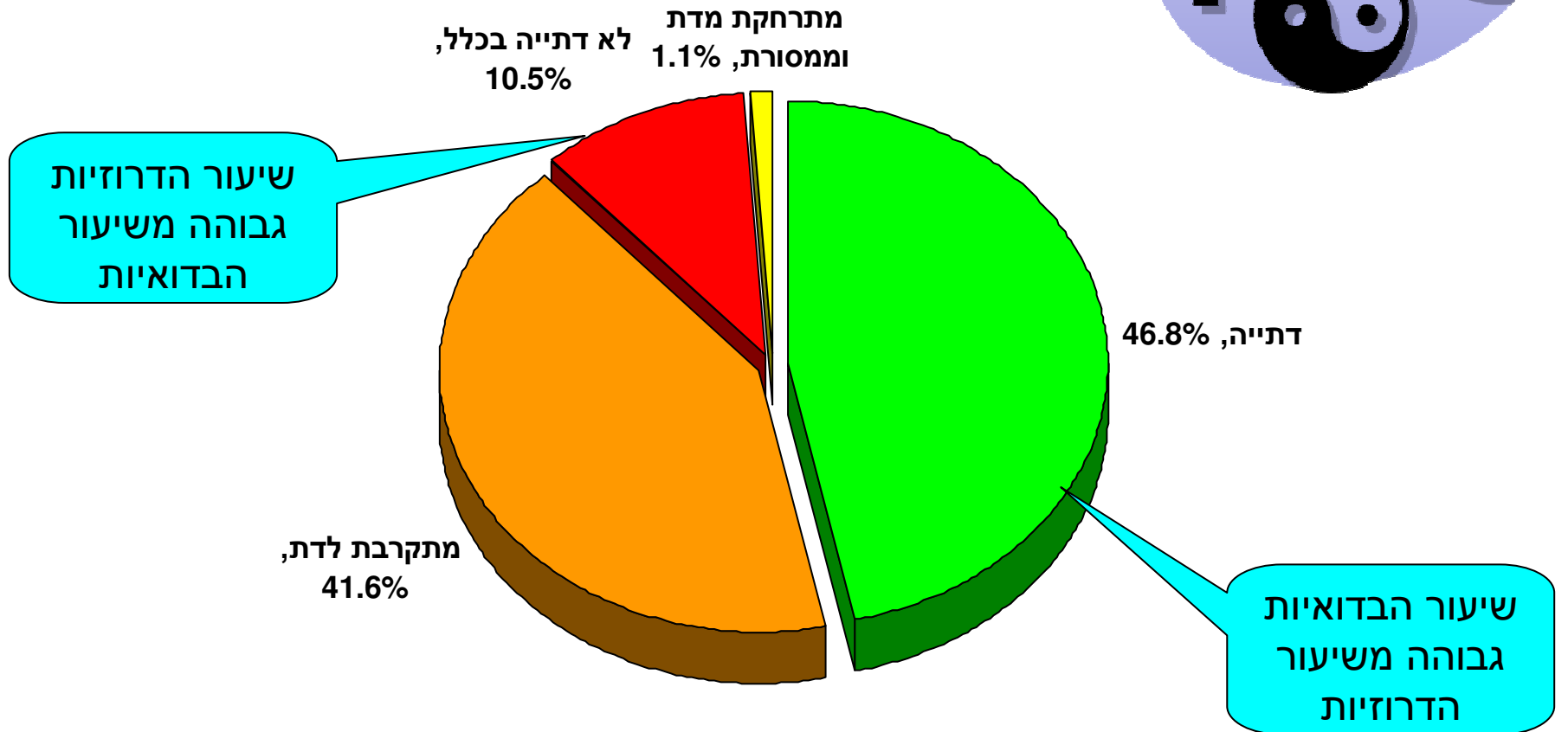
הצ'רקסיות נדגמו בעברית או צ'רקסית.

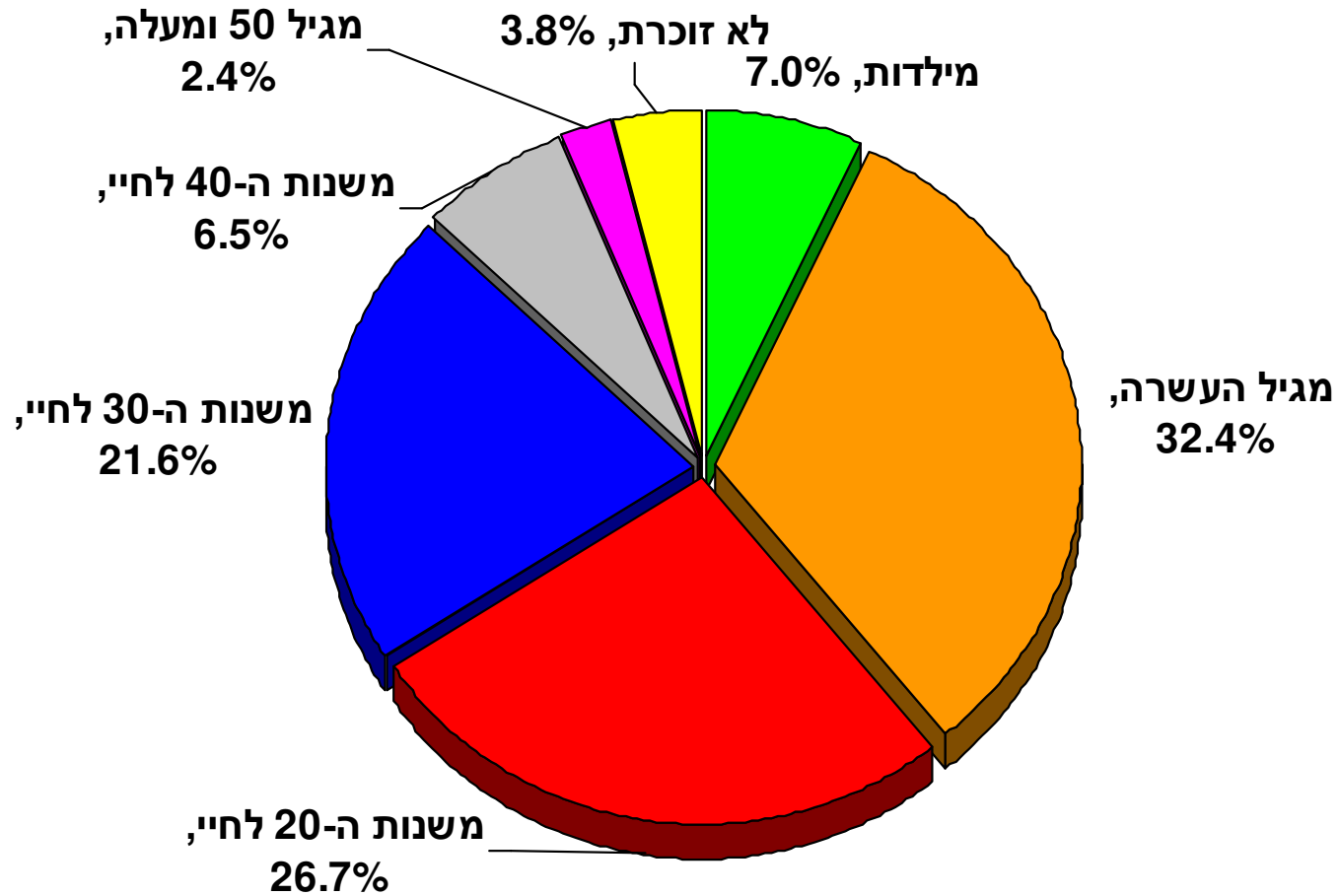
פירוט הממצאים

הגדרה דתית

האם את מגדירה את עצמך כ...

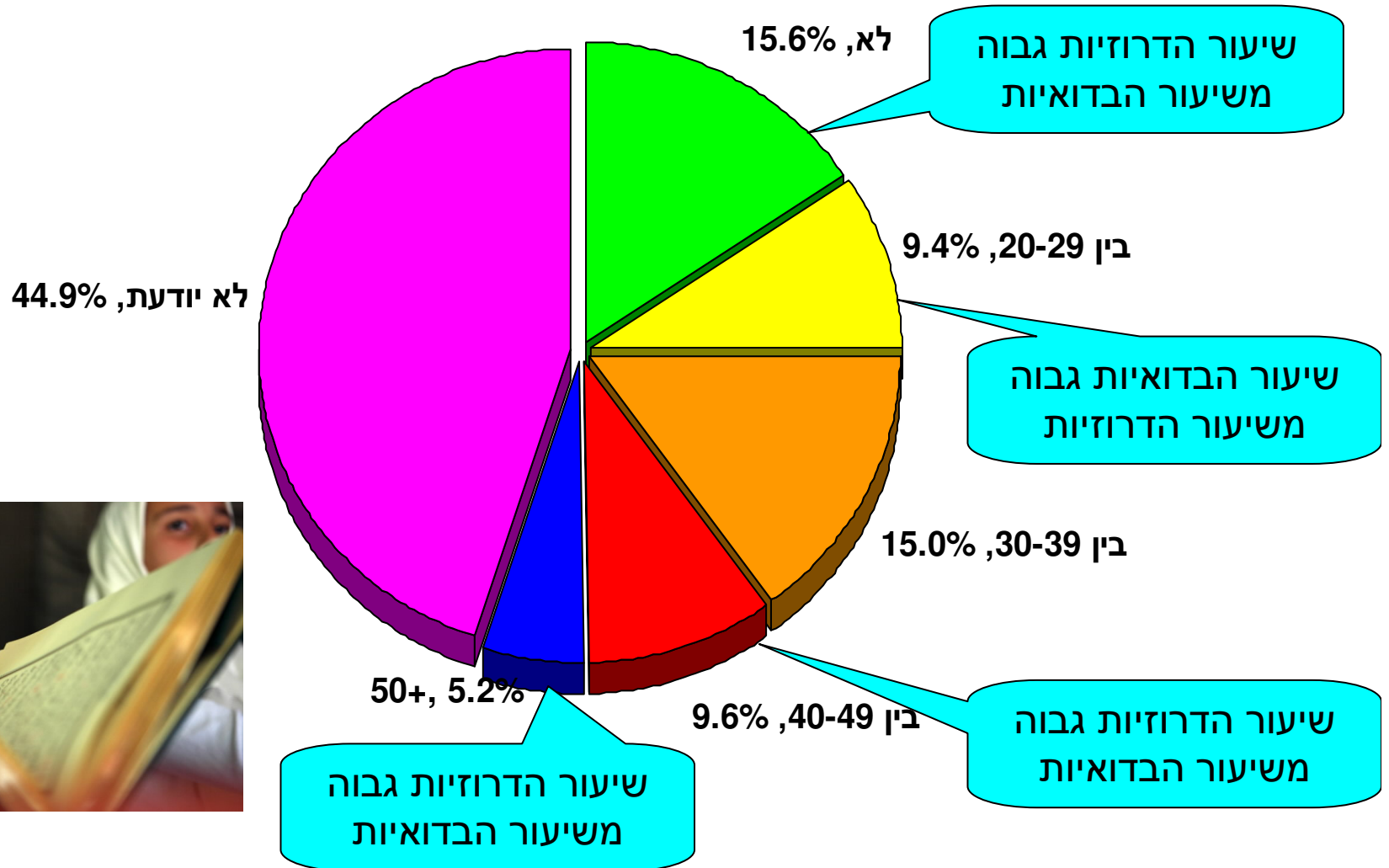

מאיזה גיל את דתייה?

חזרה לדת

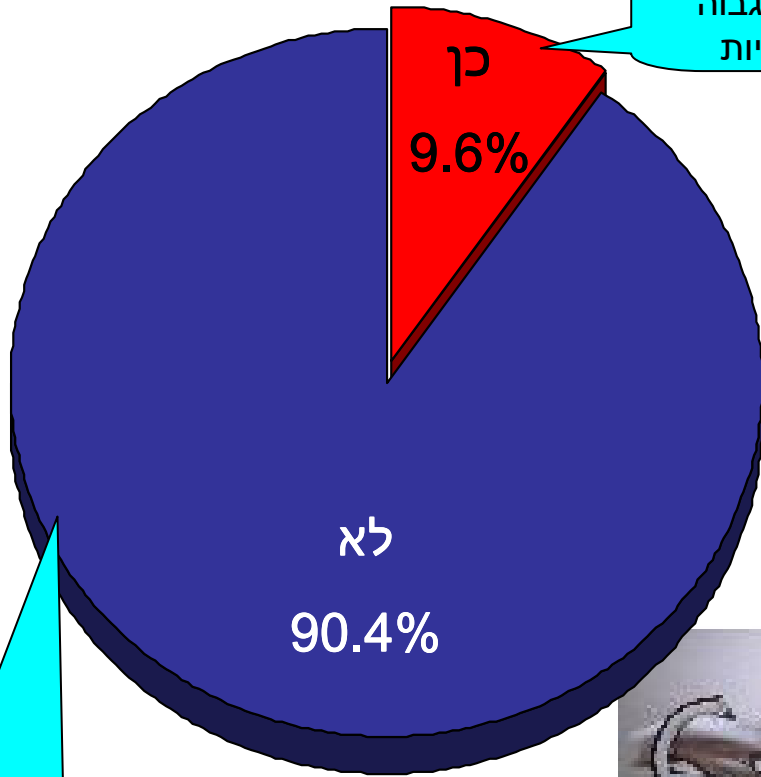
האם את חושבת שתחזרי לדת בשלב מאוחר יותר? אם כן, באיזה גיל?

נישואין

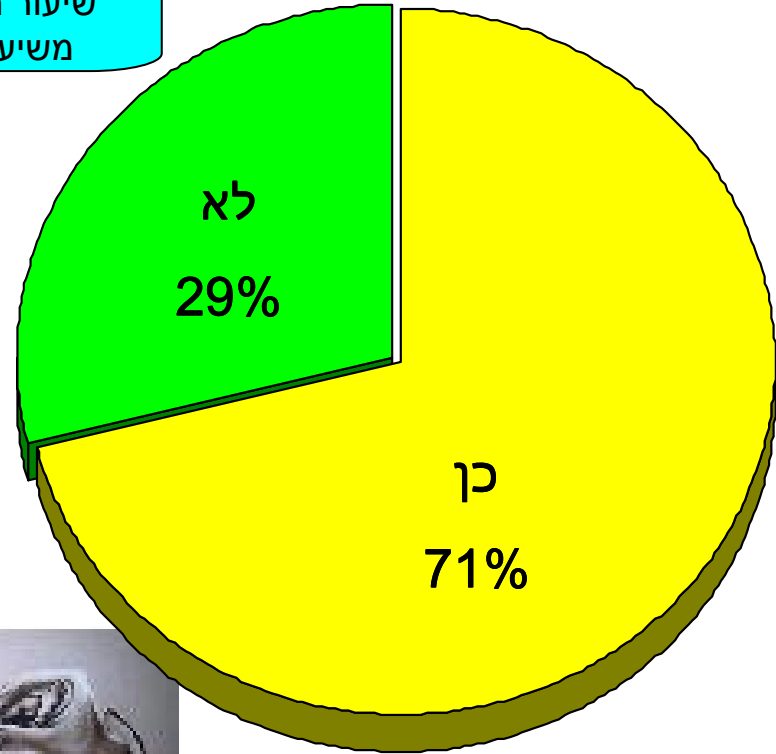
האם את נשואה כעת/ היית נשואה בעבר?

הייתה נשואה בעבר?

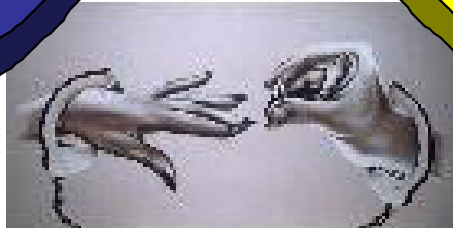

שיעור הדרוזיות גבוה
משיעור הבדואיות

נשואה כעת?

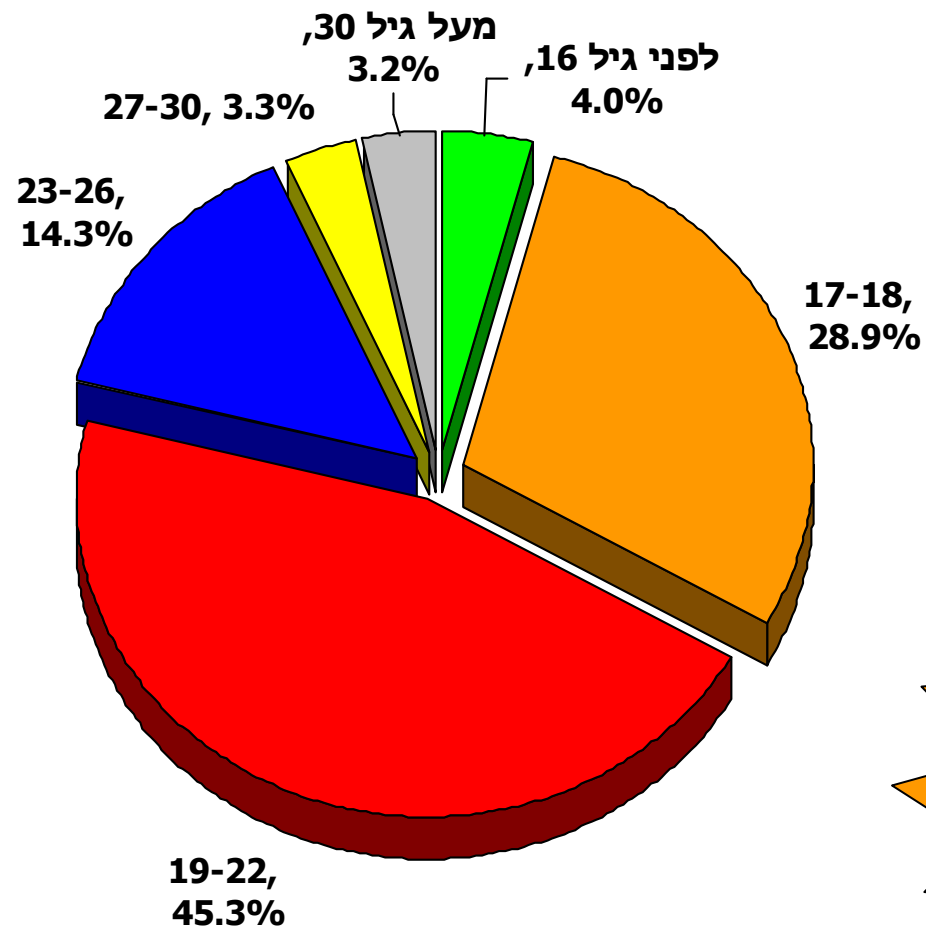

שיעור הבדואיות גבוה
משיעור הדרוזיות

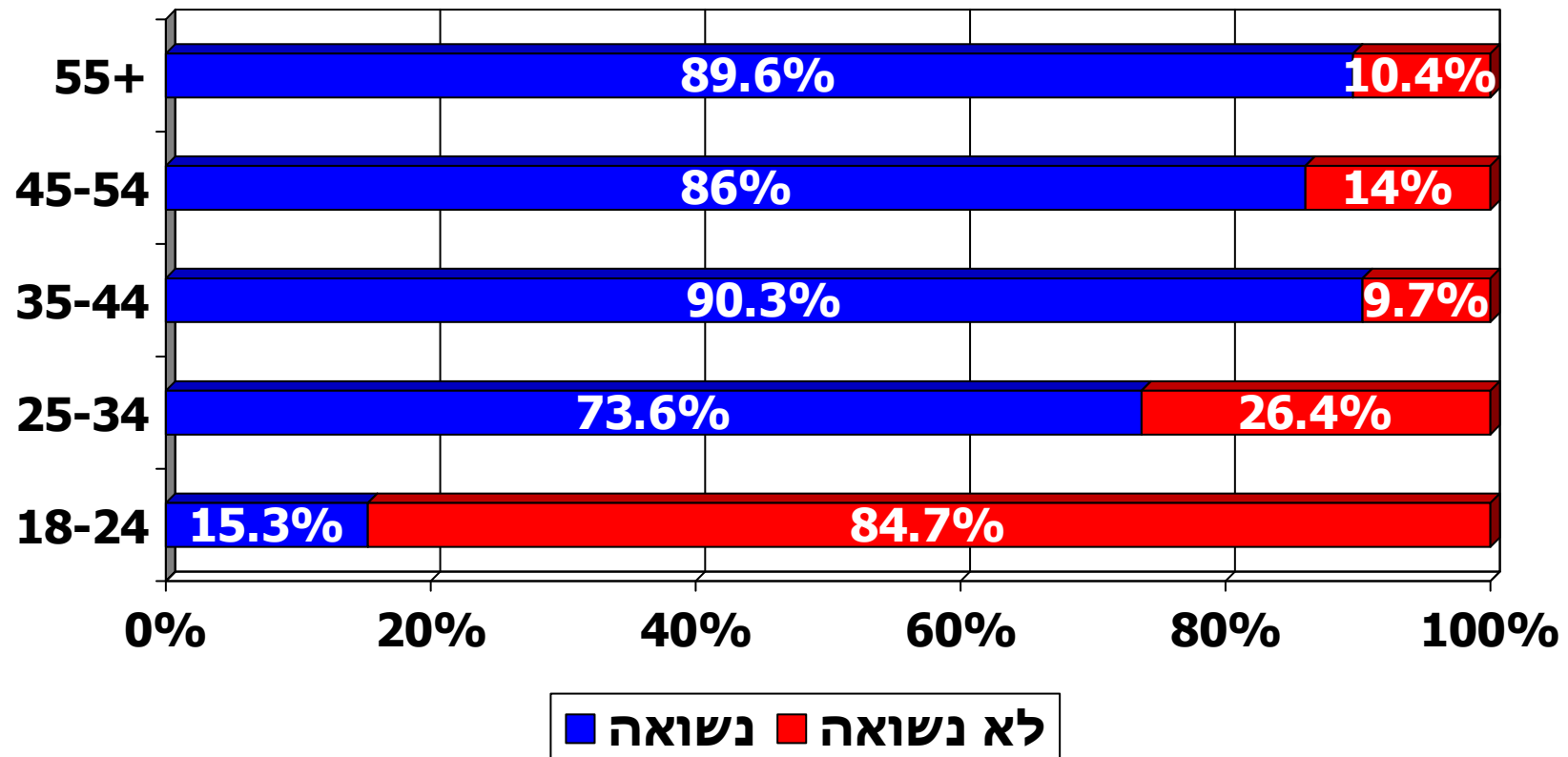
גיל הנישואין

באיזה גיל התחתנת?

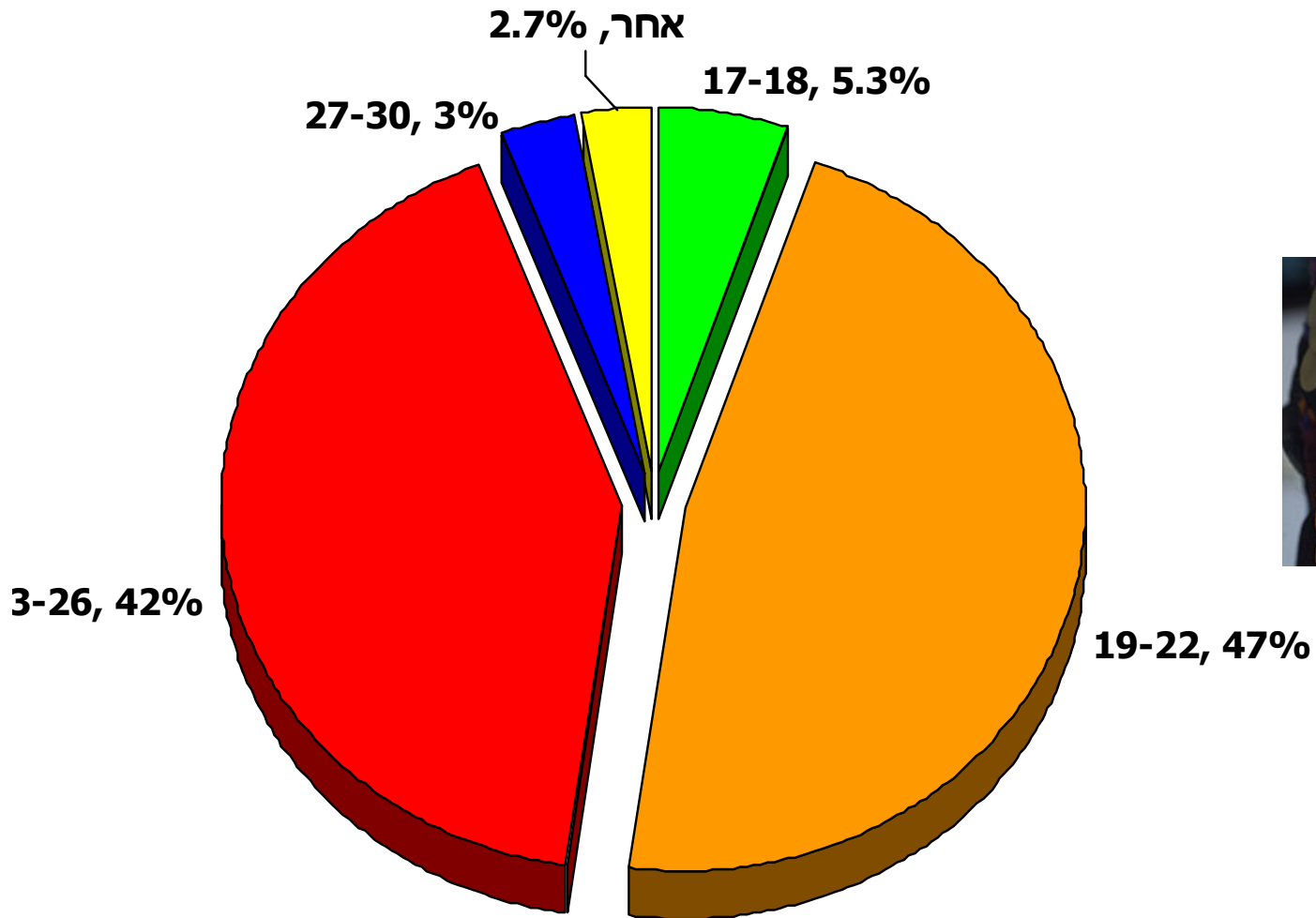
התפלגות גיל הנישואין בקרב הצ'רקסיות דומה

הצלבת מצב משפחתי עם גיל

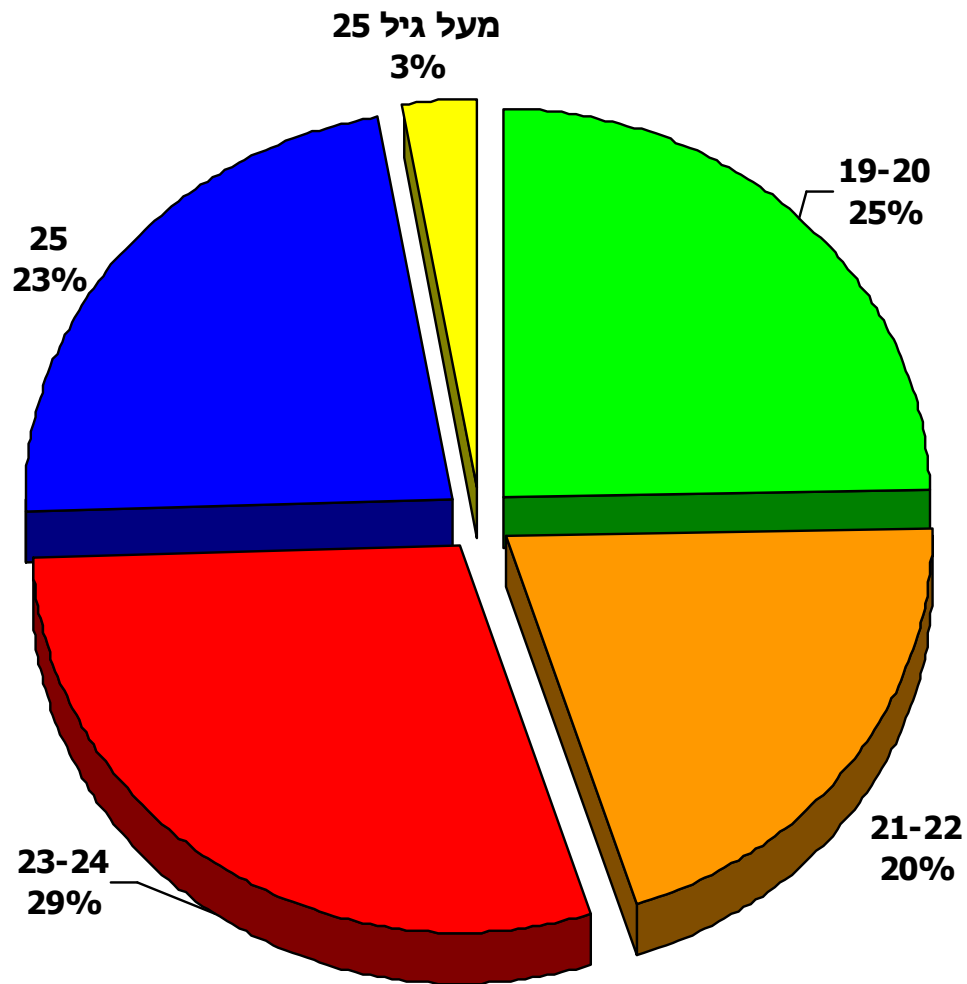
גיל אידיאלי לחתונה

מהו הגיל האידיאלי לדעתך להתחתן?

גיל אידיאלי לחתונה - צ'רקסיות

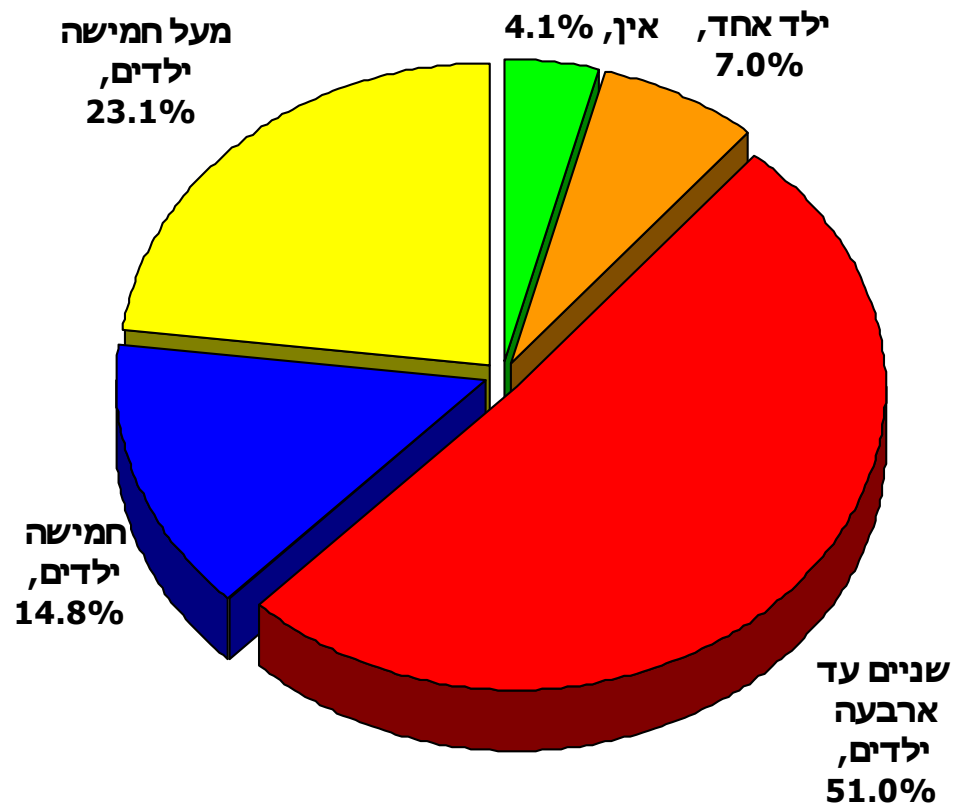
מהו הגיל האידיאלי לדעתך להתחתן?

n=109

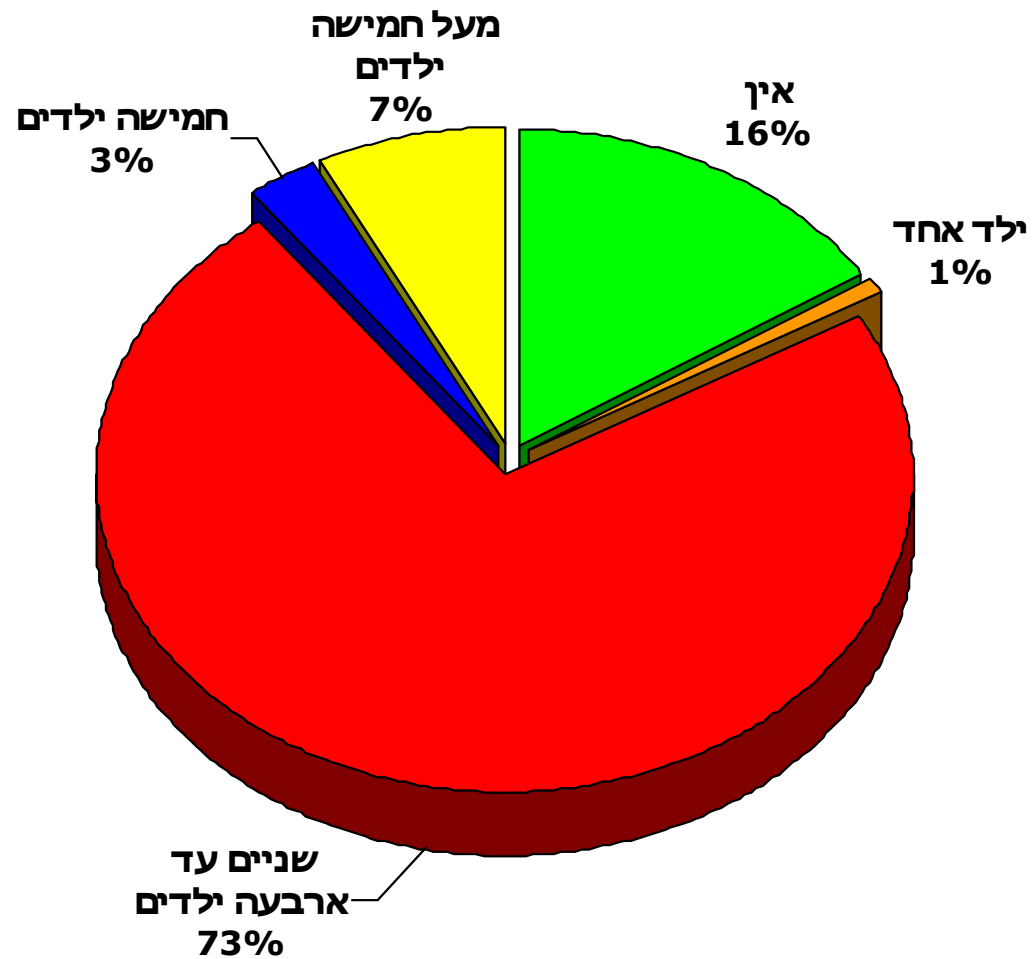
מספר ילדים

כמה ילדים יש לך?

מספר ילדים – צ'רקסיות

כמה ילדים יש לך?

מעורבות הבעל בחינוך הילדים

האם בעלך מעורב בחינוך הילדים?

מרבית הצ'רקסיות ציינו כי בעליהן מעורבים במידה מסוימת עד רבה בחינוך הילדים

כן, במידה רבה
26.9%

שיעור הדרוזיות גבוה משיעור הבדואיות

שיעור הדרוזיות גבוה משיעור הבדואיות

כן, במידה מסוימת
49.4%

לא, אך הוא גם לא צריך להיות מעורב
15.3%

שיעור הבדואיות גבוה משיעור הדרוזיות

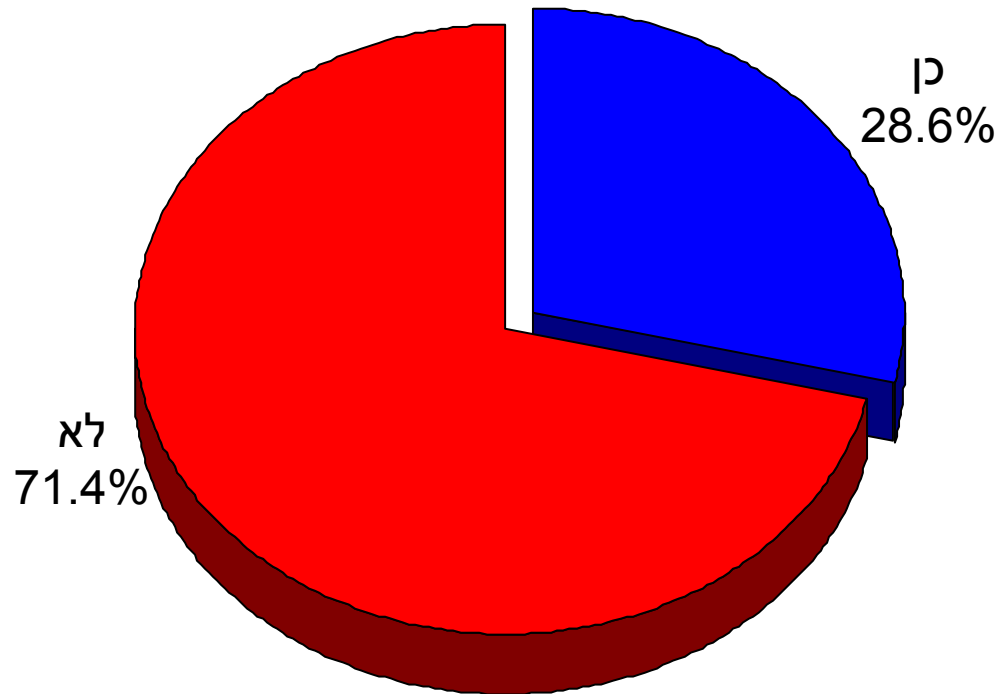
לא, ורצוי שהוא כן היה מעורב
8.4%

שיעור הדרוזיות גבוה משיעור הבדואיות

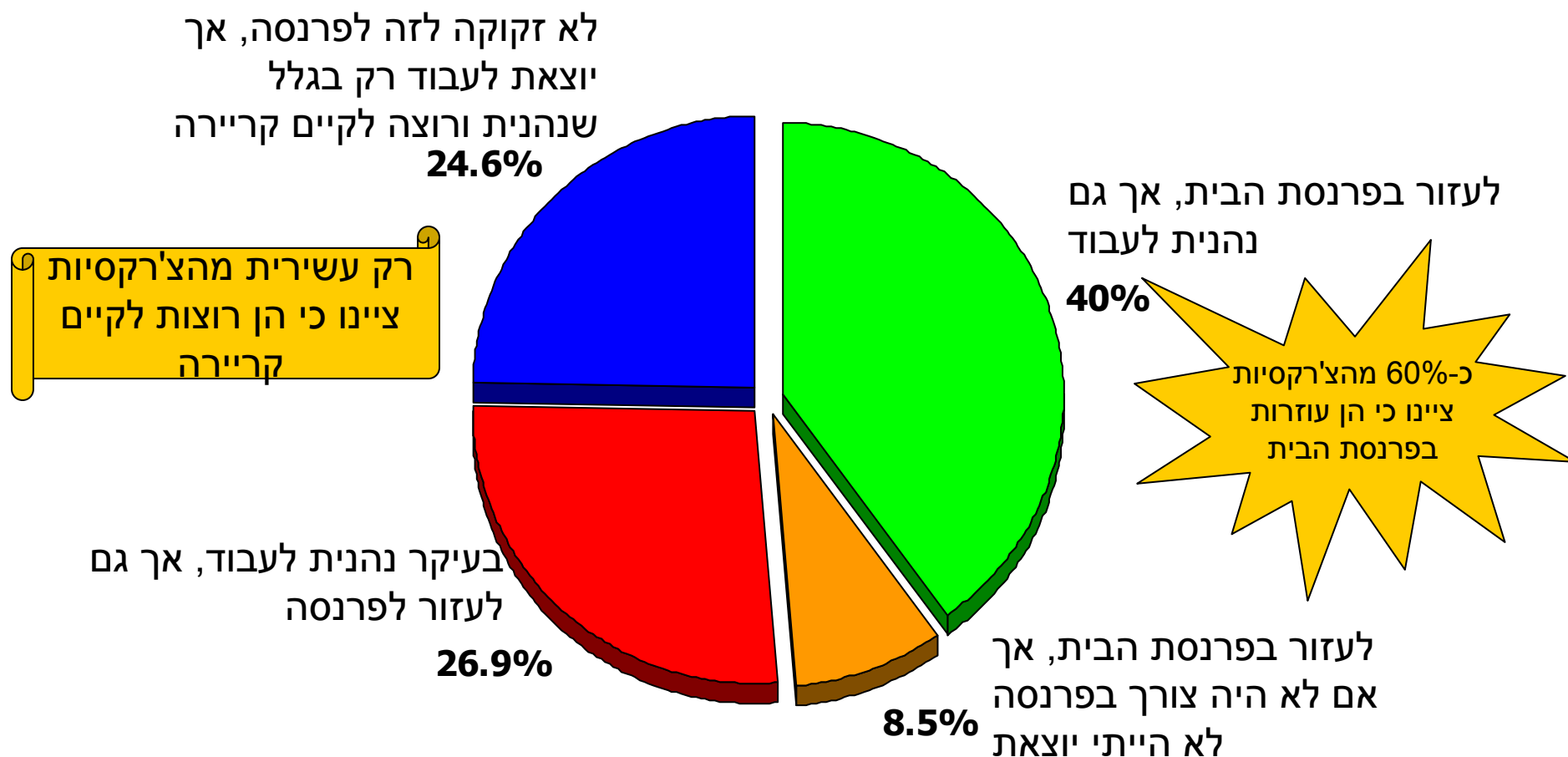
עבודה מחוץ לבית

האם את עובדת מחוץ לבית?

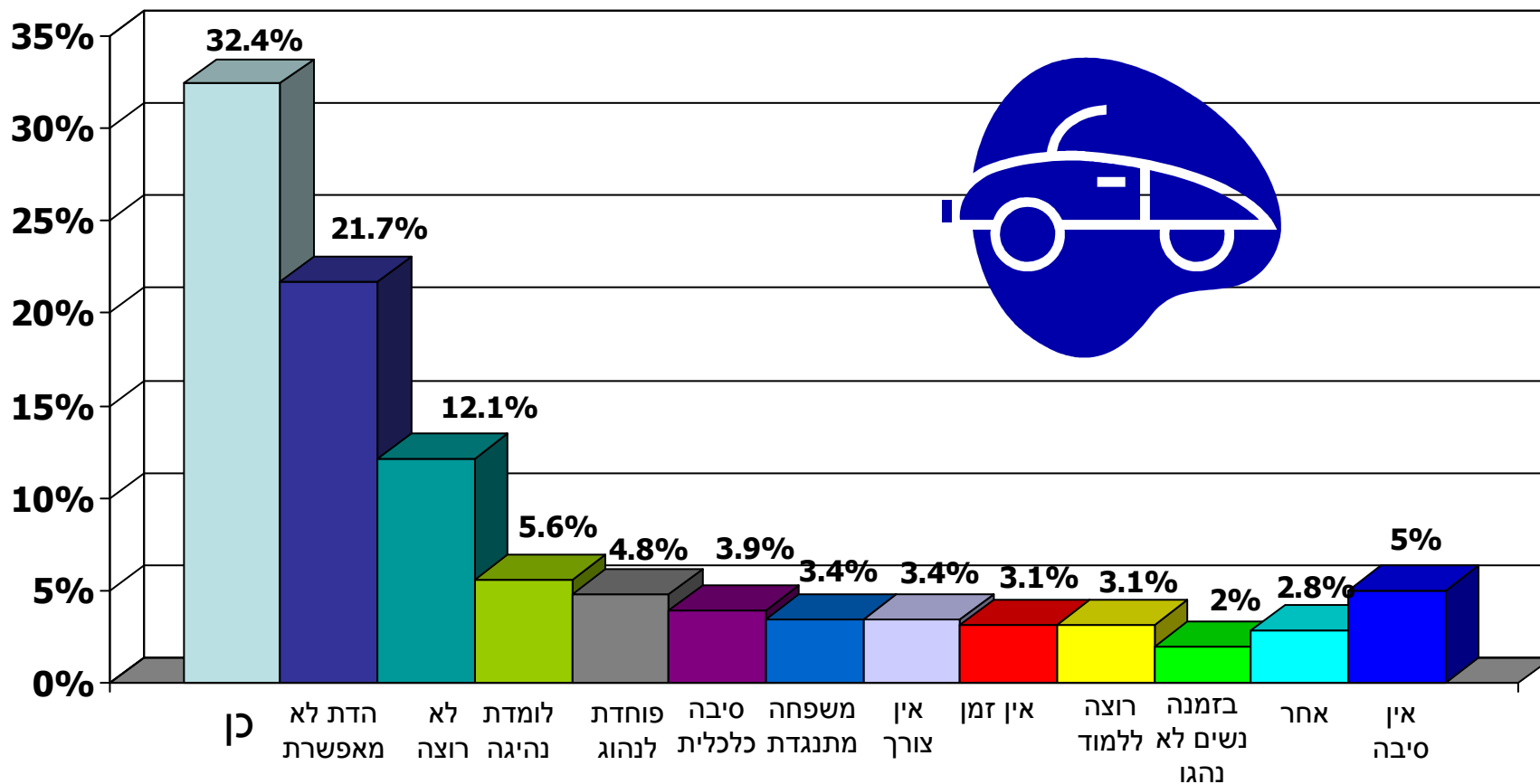
הסיבה העיקרית ליציאה לעבוד

מבין הסיבות הבאות שאקריא בפניך, מהי הסיבה העיקרית שאת יוצאת לעבוד?

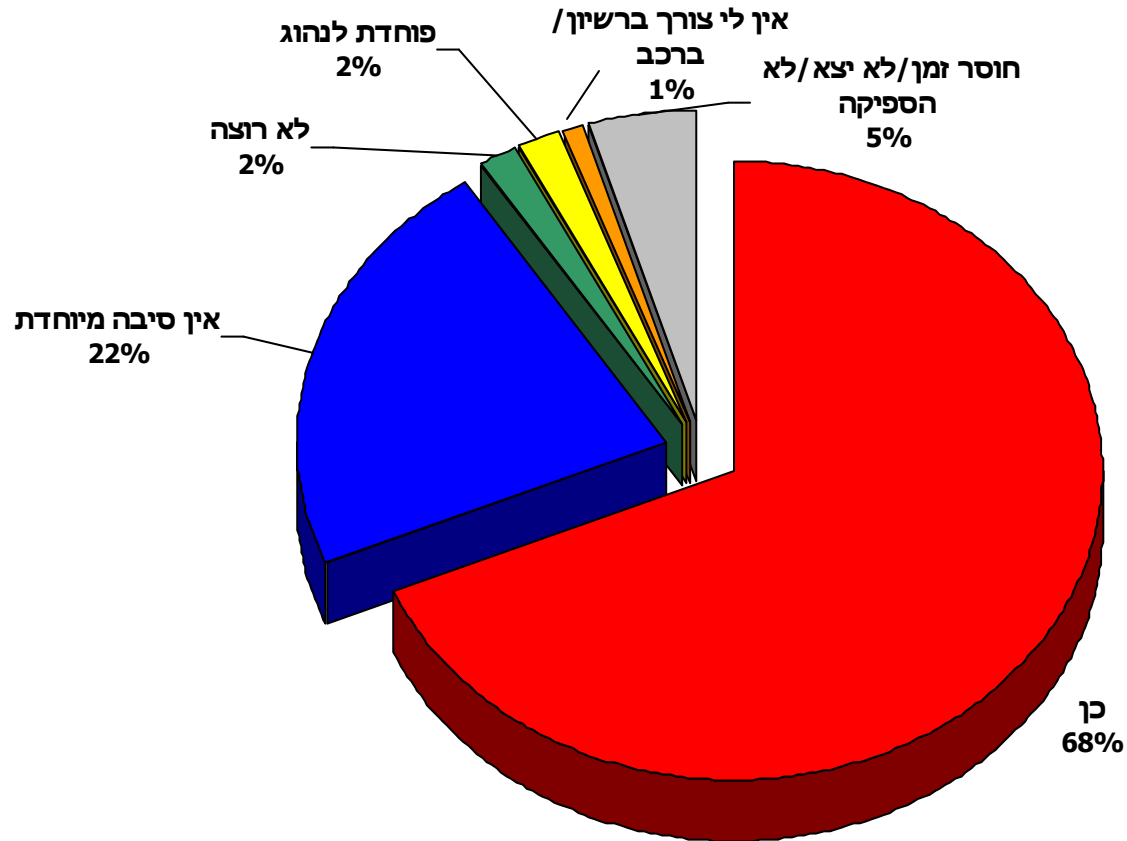
רשיון נהיגה

האם יש לך רשיון נהיגה? אם לא, למה לא?

רשיון נהיגה – צ'רקסיות

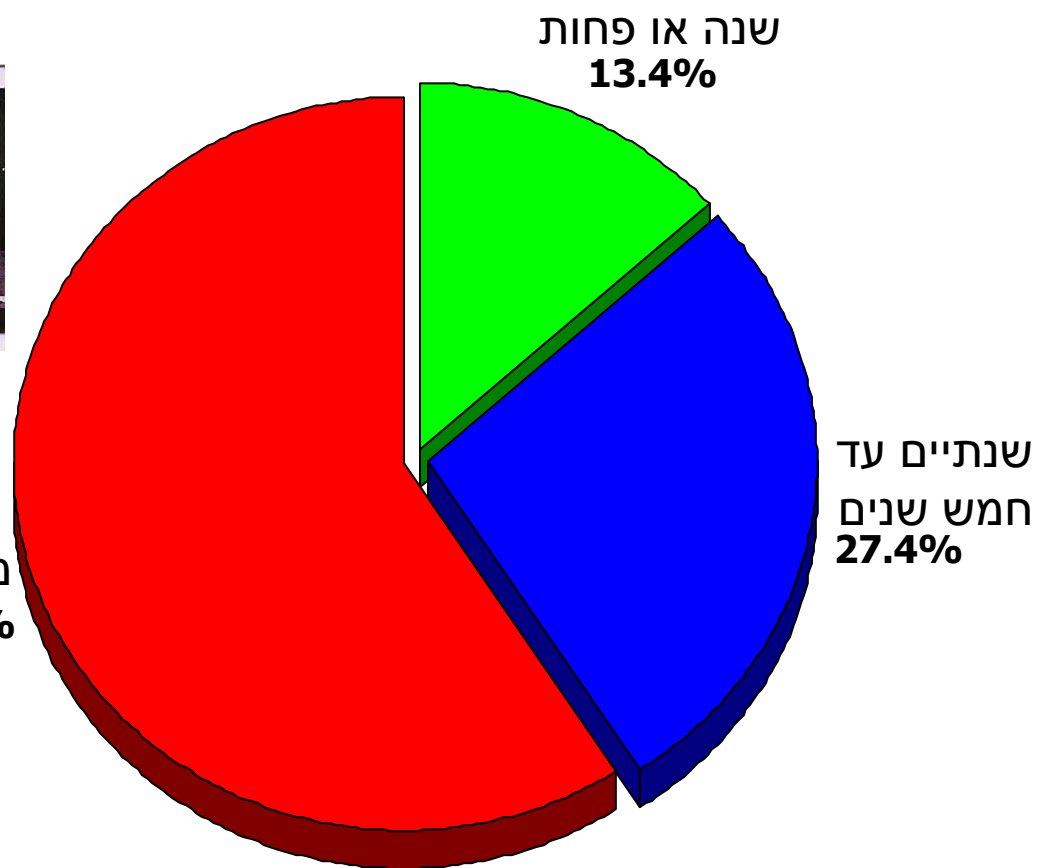
האם יש לך רשיון נהיגה? אם לא, למה לא?

מספר שנות רישיון נהיגה

למעלה
משש שנים
59.2%

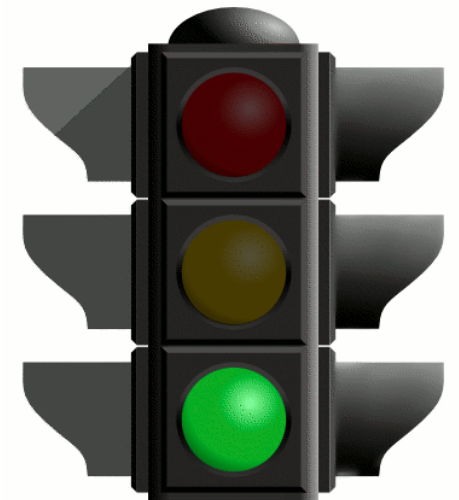
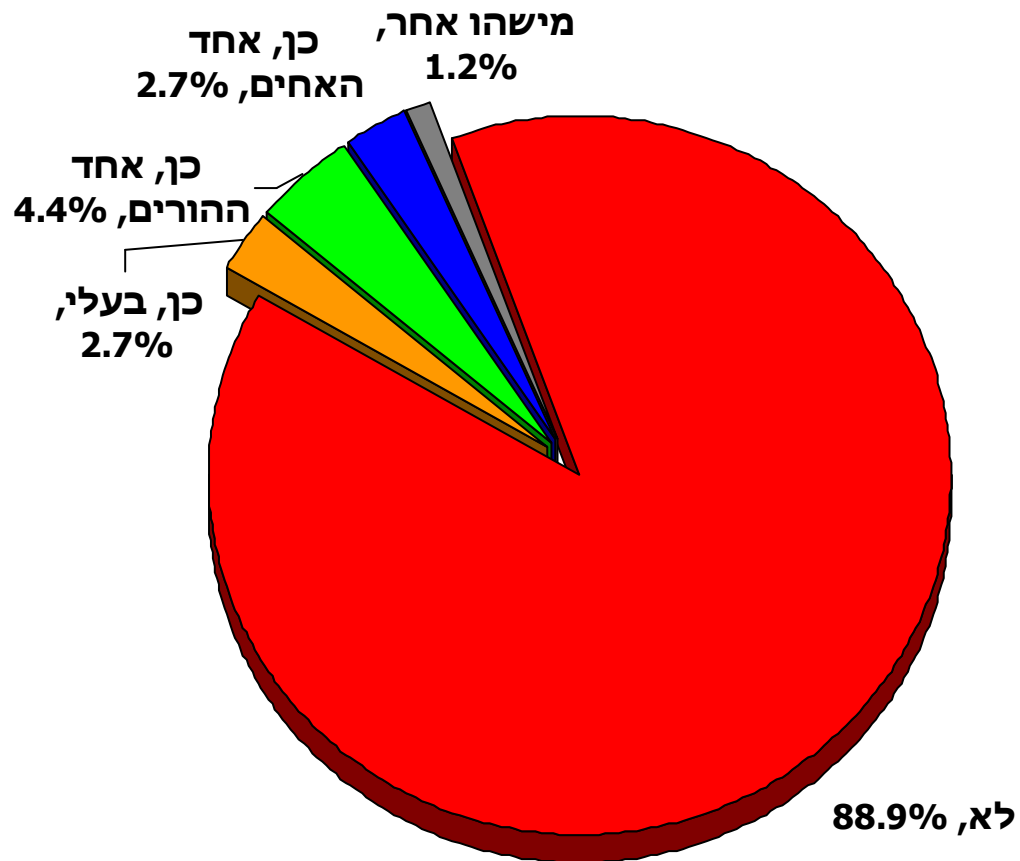

שנה או פחות
13.4%

שנתיים עד
חמש שנים
27.4%

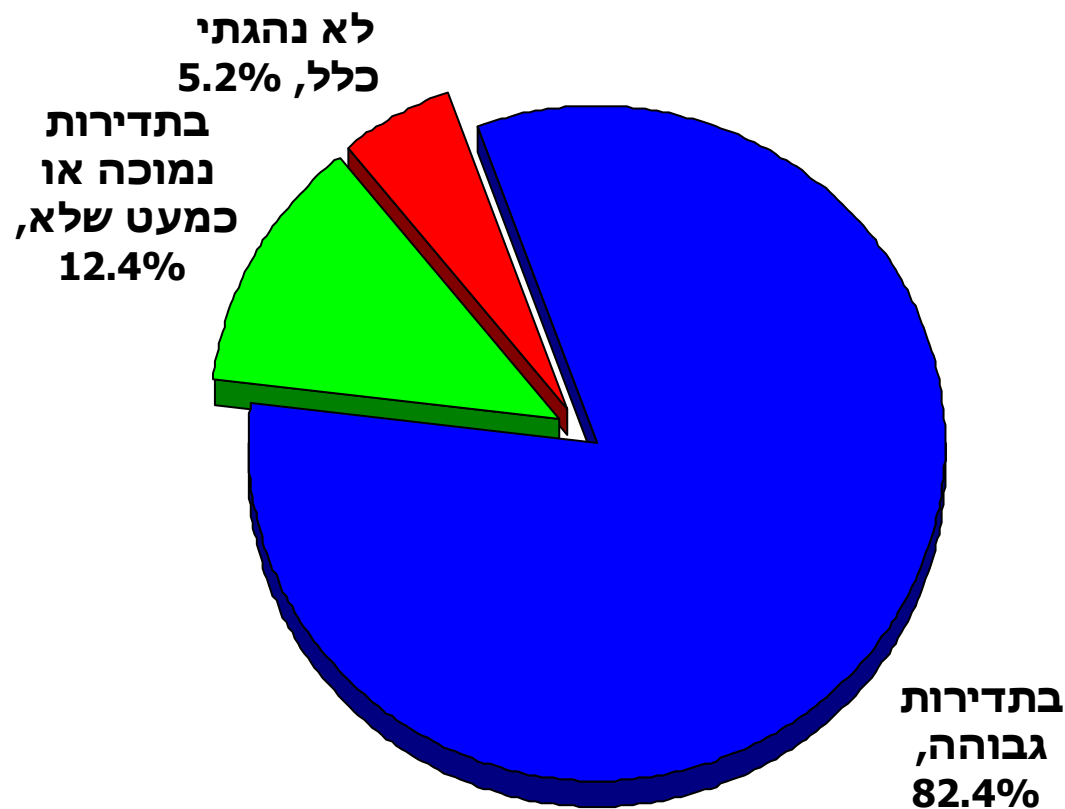
התנגדות לרישיון הנהיגה

האם כאשר עשית רשיון נהיגה, משהו מבני הבית או קרובי משפחה התנגד?

תדירות נהיגה

האם בחודש האחרון נהגת?

השכלה

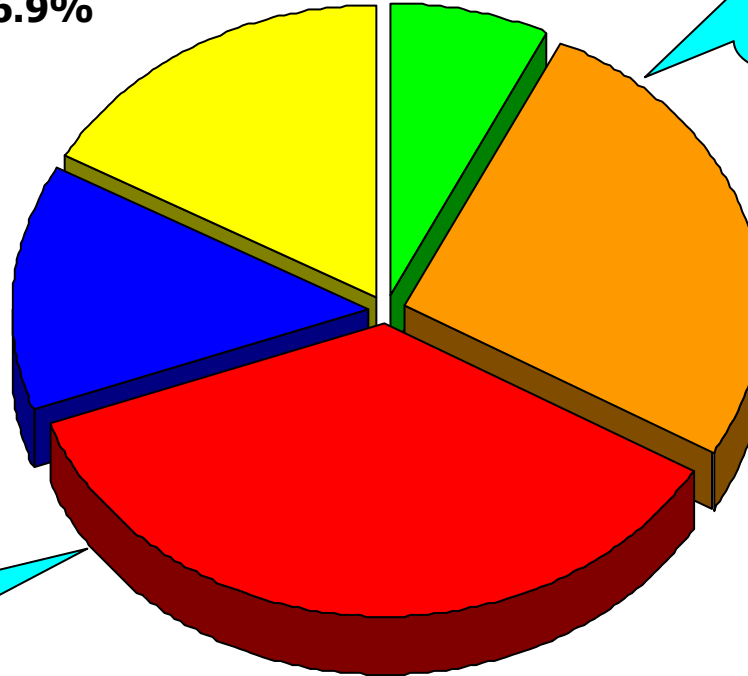
אקדמית מלאה,
16.9%

ללא כל
השכלה, 7.1%

שיעור הדרוזיות
גבוה משיעור
הבדואיות

על תיכונית או
אקדמית
חלקית, 13.6%

יסודית חלקית
או מלאה,
26.2%

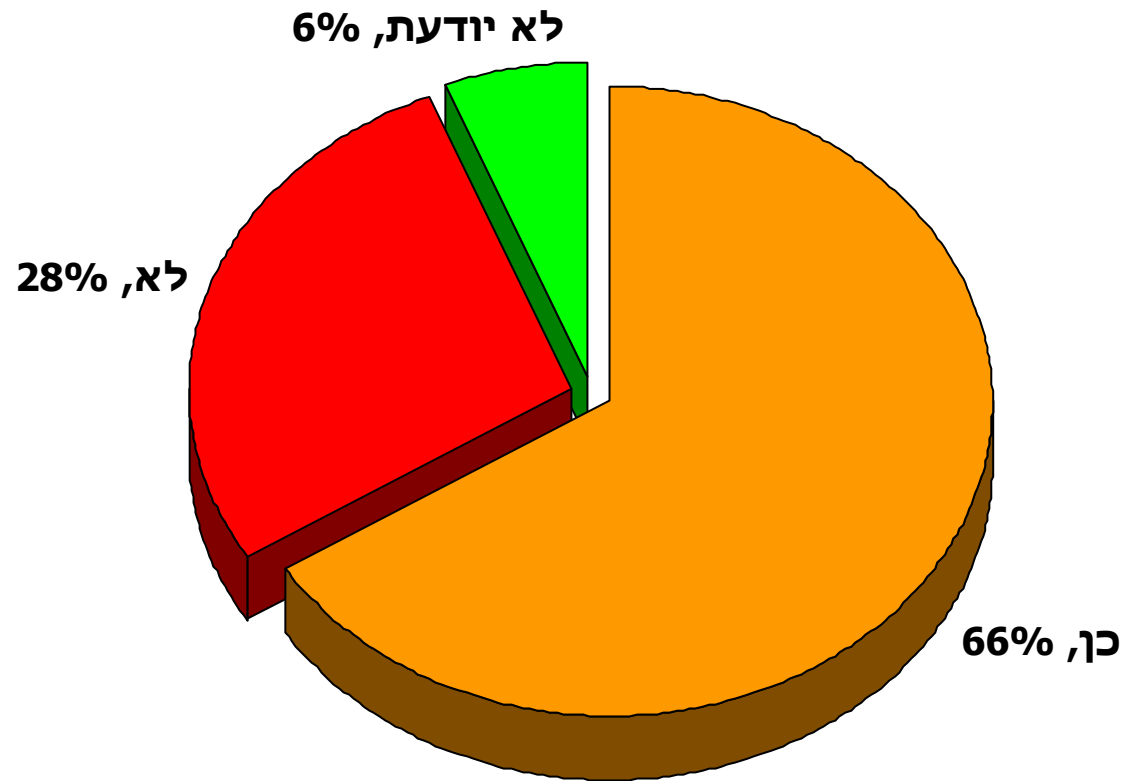

תיכונית חלקית
או מלאה,
36.2%

שיעור הבדואיות
גבוה משיעור
הדרוזיות

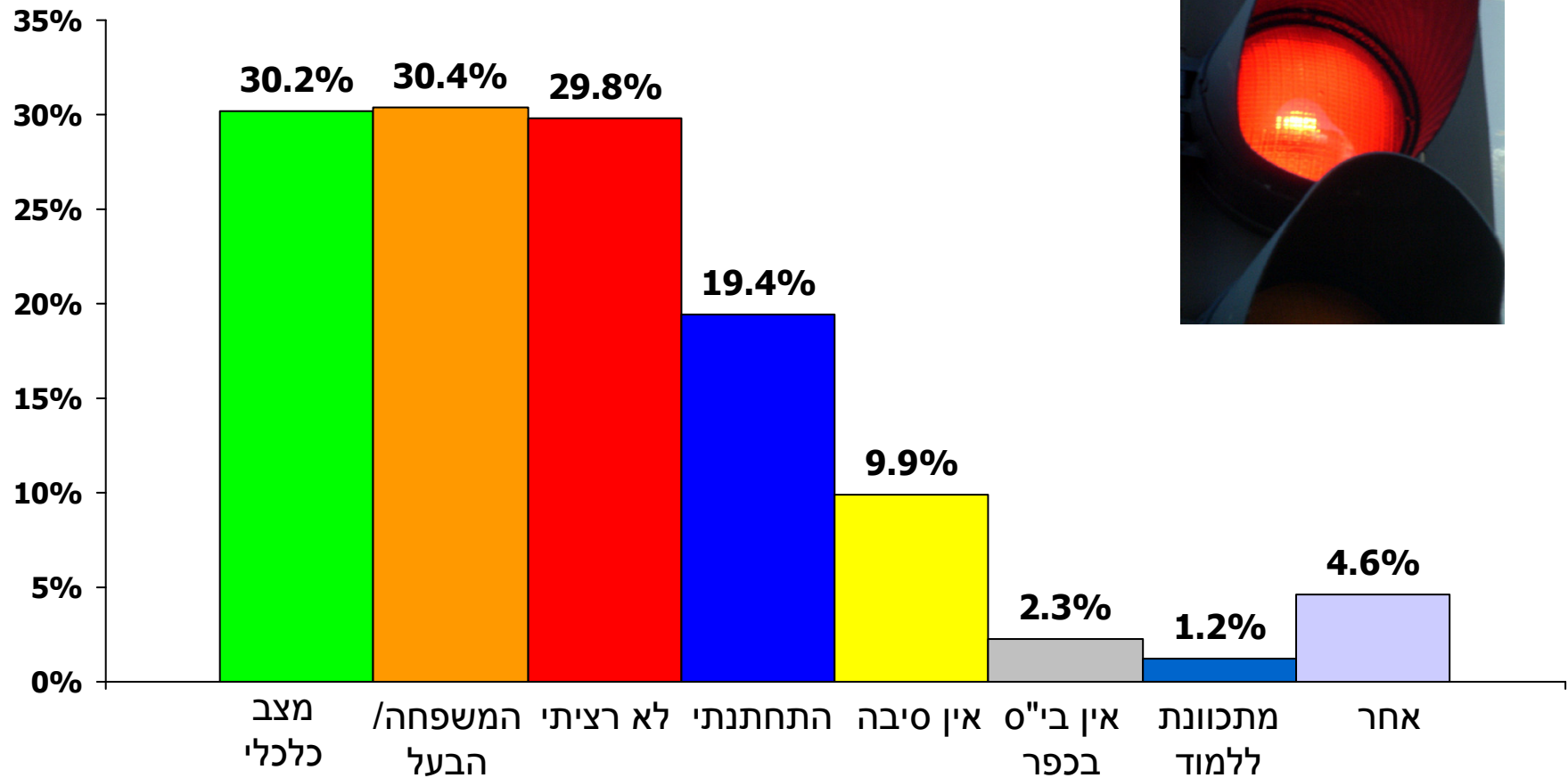
כמחצית
מהצ'רקסיות
בעלות השכלה
על תיכונית
ומעלה

האם את מצטערת על כך שלא למדת יותר?

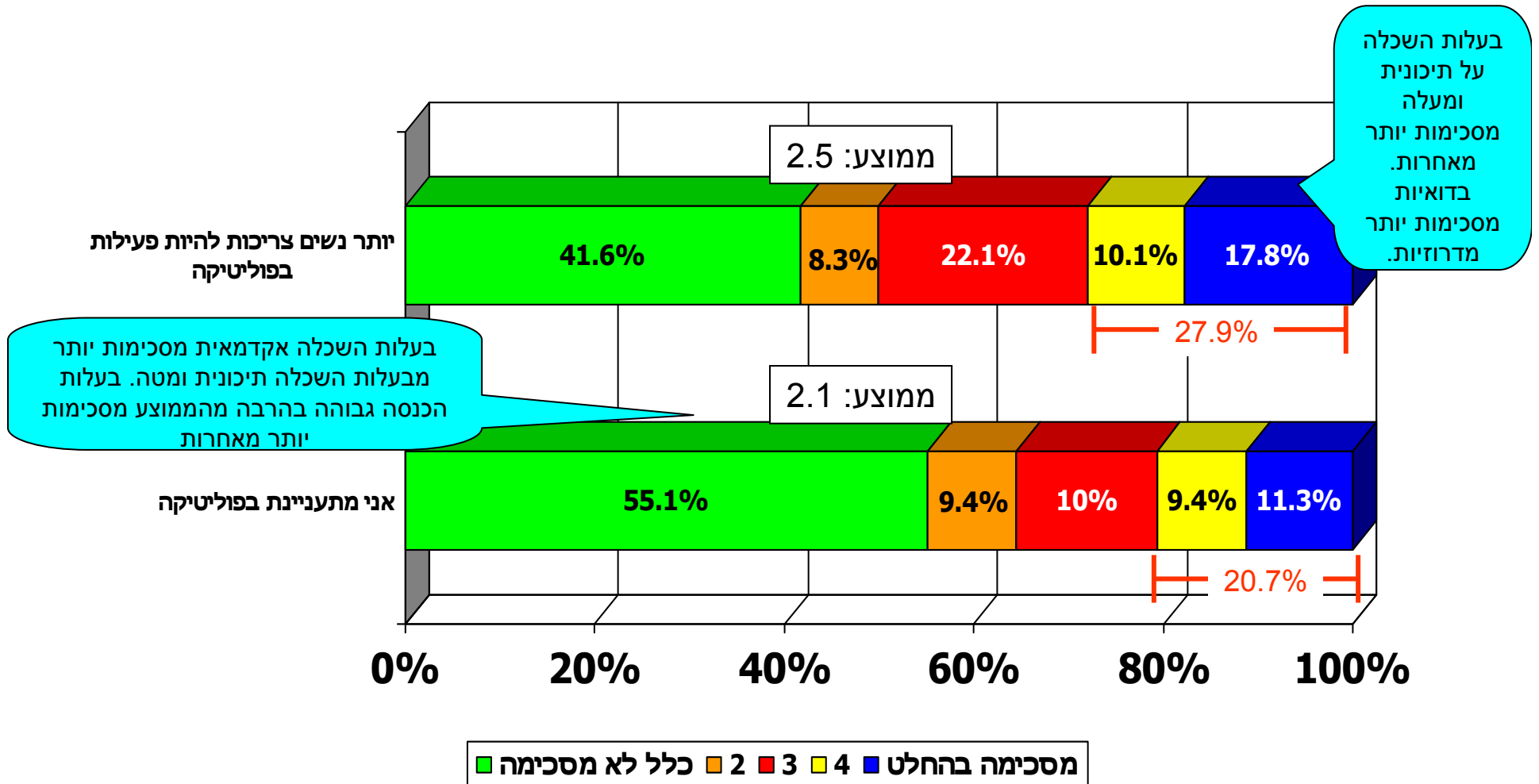

הסיבות שמנעו את המשך הלימודים

מה מנע ממך ללמוד?

מידת הסכמה עם היגדים לפי פקטורים: התעניינות בפוליטיקה

מידת הסכמה עם היגדים לפי פקטורים: חופש

בדואיות מסכימות יותר מדרוזיות, לא נשואות מסכימות יותר מנשואות

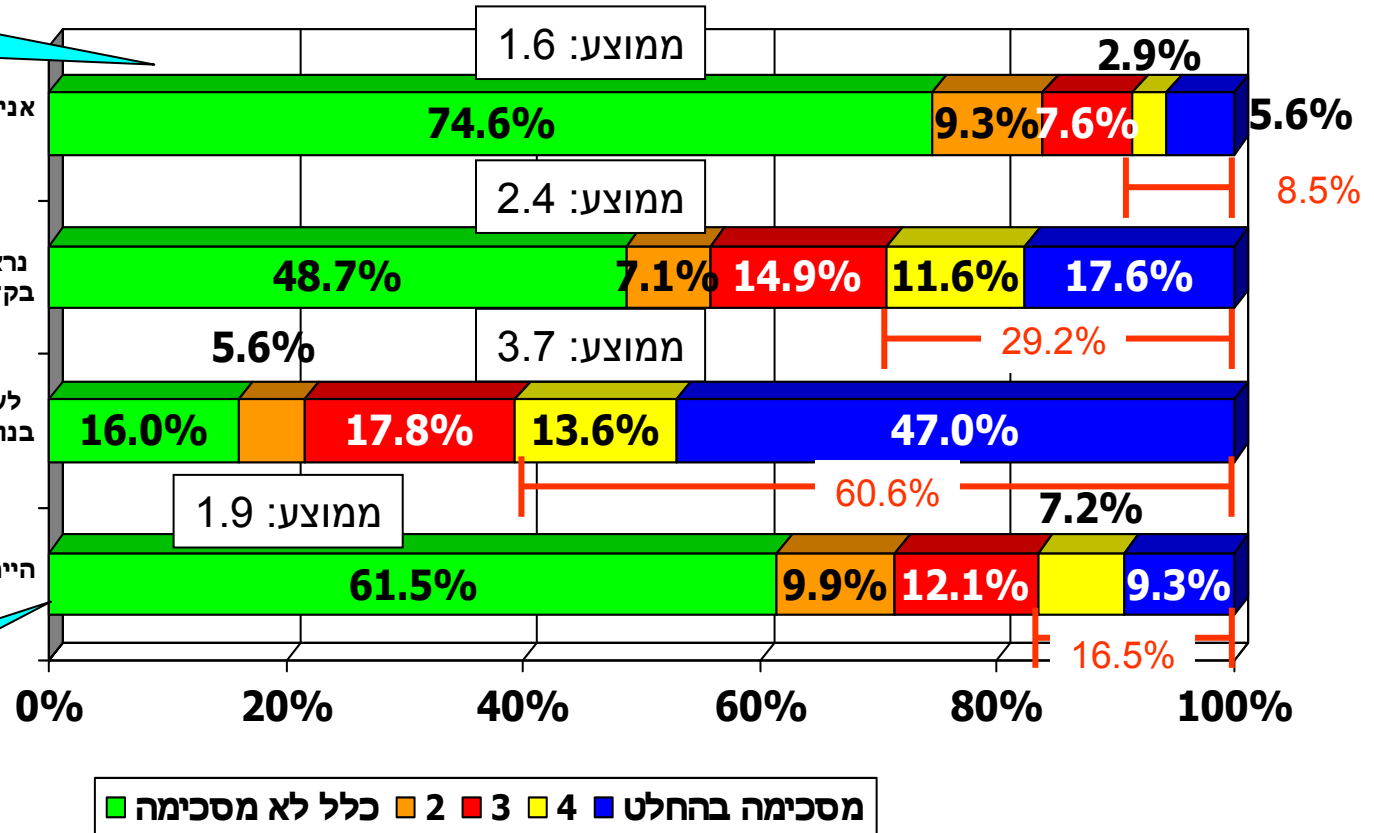
אני מקנאה בנשים היהודיות על החופש הרב שלהן

נראה לי שהצורך של נשים במגזר בקדמה ובתוספת חופש הוא מיותר

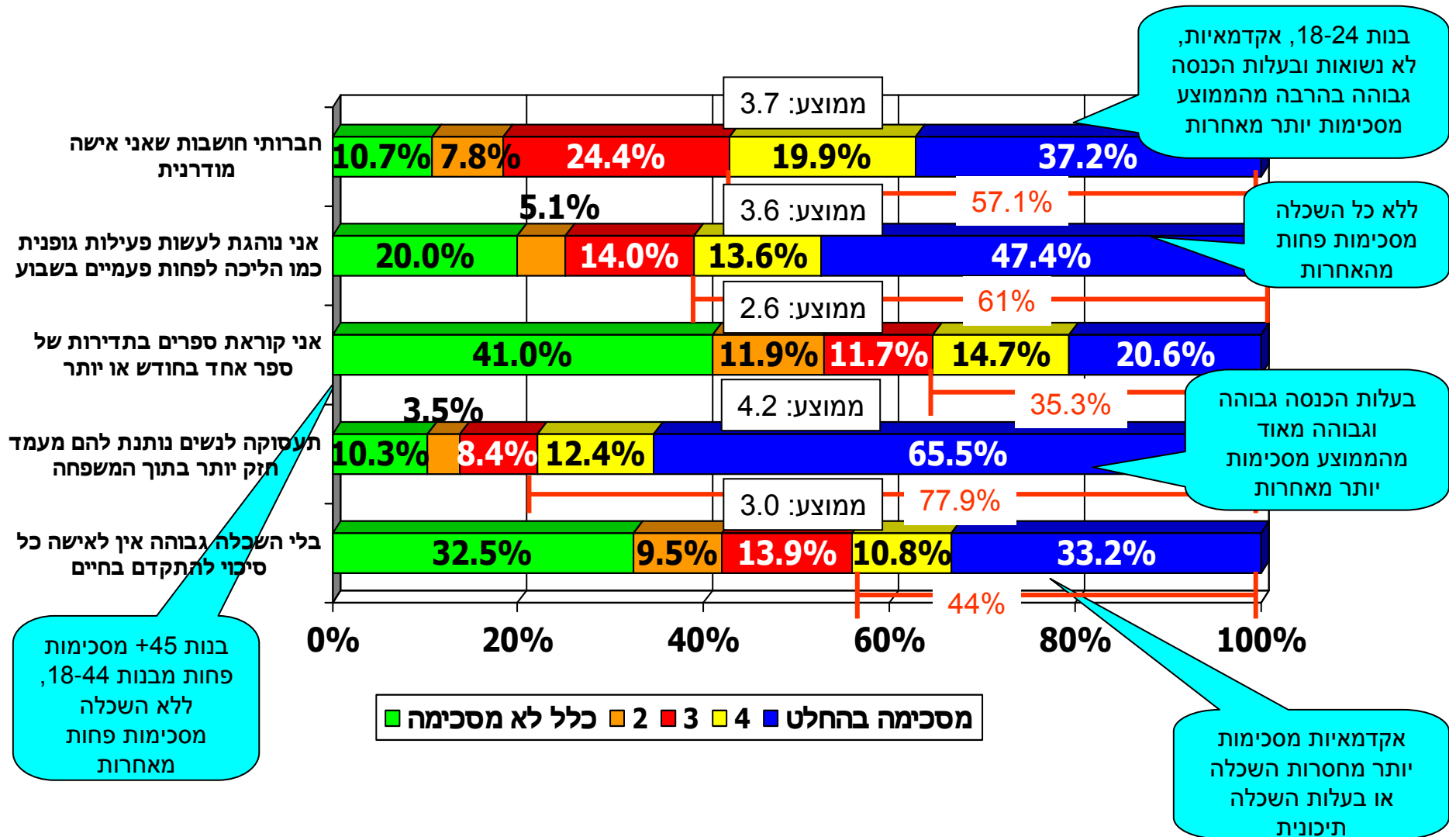
לעתים קרובות אני חושבת שאנחנו בנות מזל בגלל שאנחנו חיות בישראל ולא במדינה ערבית/מוסלמית

הייתי רוצה שיהיה לי חופש כפי שיש לנשים יהודיות

צעירות ובעלות השכלה על תיכונית ומעלה מסכימות יותר מאחרות

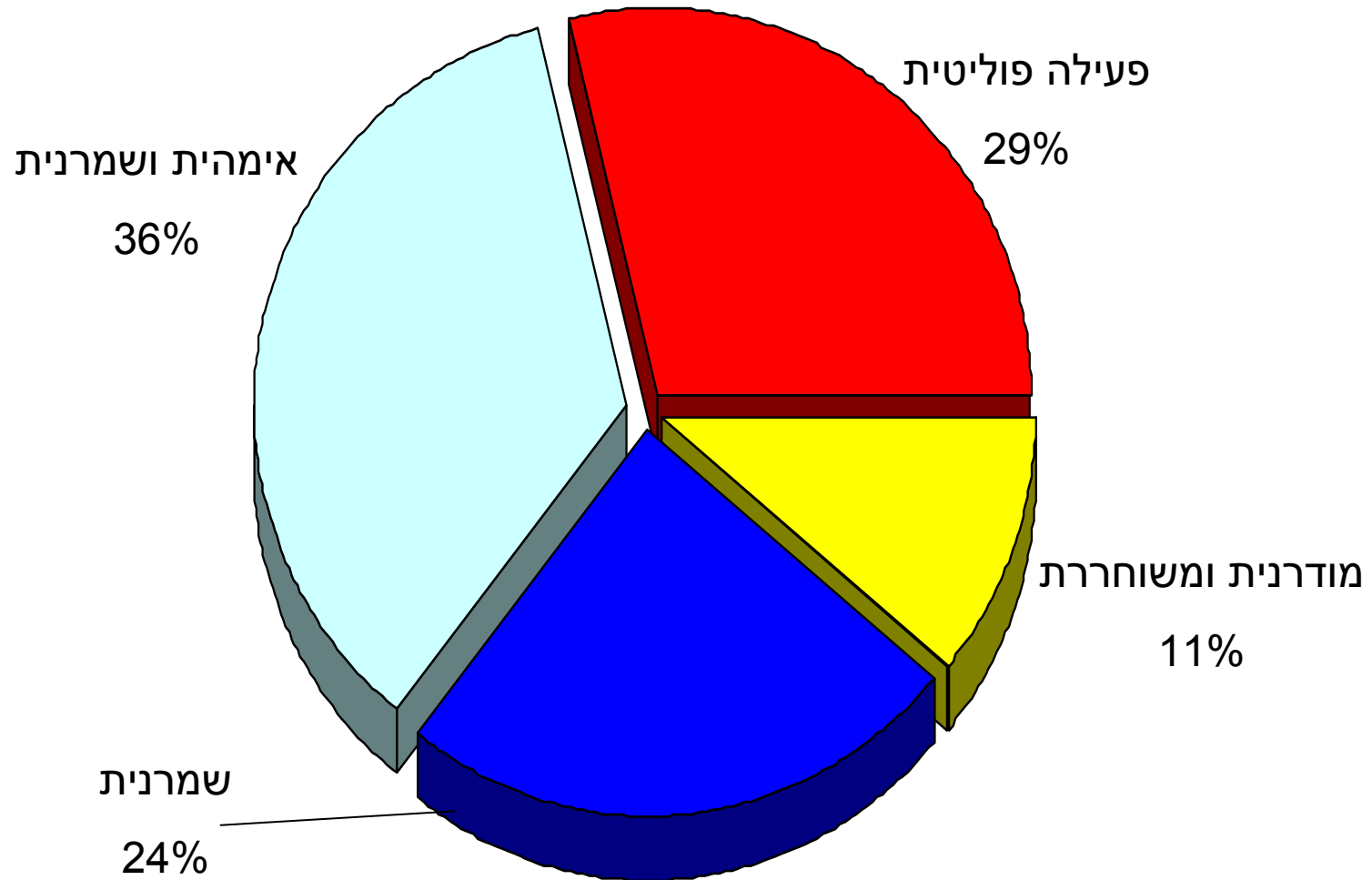

מידת הסכמה עם היגדים לפי פקטורים: תעסוקה פנאי והשכלה

חלוקה לפלחים

שמות הפלחים וגודלם

פלח 1 – מודרנית ומשוחררת (11%)

- הפלח שהכי מעוניין להידמות ליהודיות – רוצות חופש כפי שיש לנשים היהודיות ואף היו שמחות להיטמע בחברה הישראלית.
- מגדירות את עצמן כנשים מודרניות.
- בעד היציאה לעבוד שכן הן מאמינות שתעסוקה תחזק את מעמדן בתוך המשפחה
- פלח צעיר- כ- 55% מהנמנות עליו הן בגילאי 34 ומטה.

פלח 2 – שמרנית (24%)

- באופו יחסי, הנשים בפלח זה רואות בתוספת חופש וקדמה דבר מיותר, אך התנגדותן אינה גורפת.
- מתנגדות לנישואין בתוך המשפחה, אך לא מחפשות הרמוניה בתא הזוגי.
- הן מרוצות מהעובדה שהן חיות בישראל, אך אינן מבקשות להיטמע בחברה היהודית.
- למרות שמרנותן תופסות את עצמן כנשים מודרניות.
- נשים בפלח זה נוהגות לעשות פעילות גופנית באופן קבוע.
- הרוב המכריע של פלח זה מגדיר את עצמו כדתיות או כמתקרבות לדת
- רובן בעלות השכלה תיכונית ומטה ובעלות הכנסה ממוצעת או נמוכה מהממוצע.

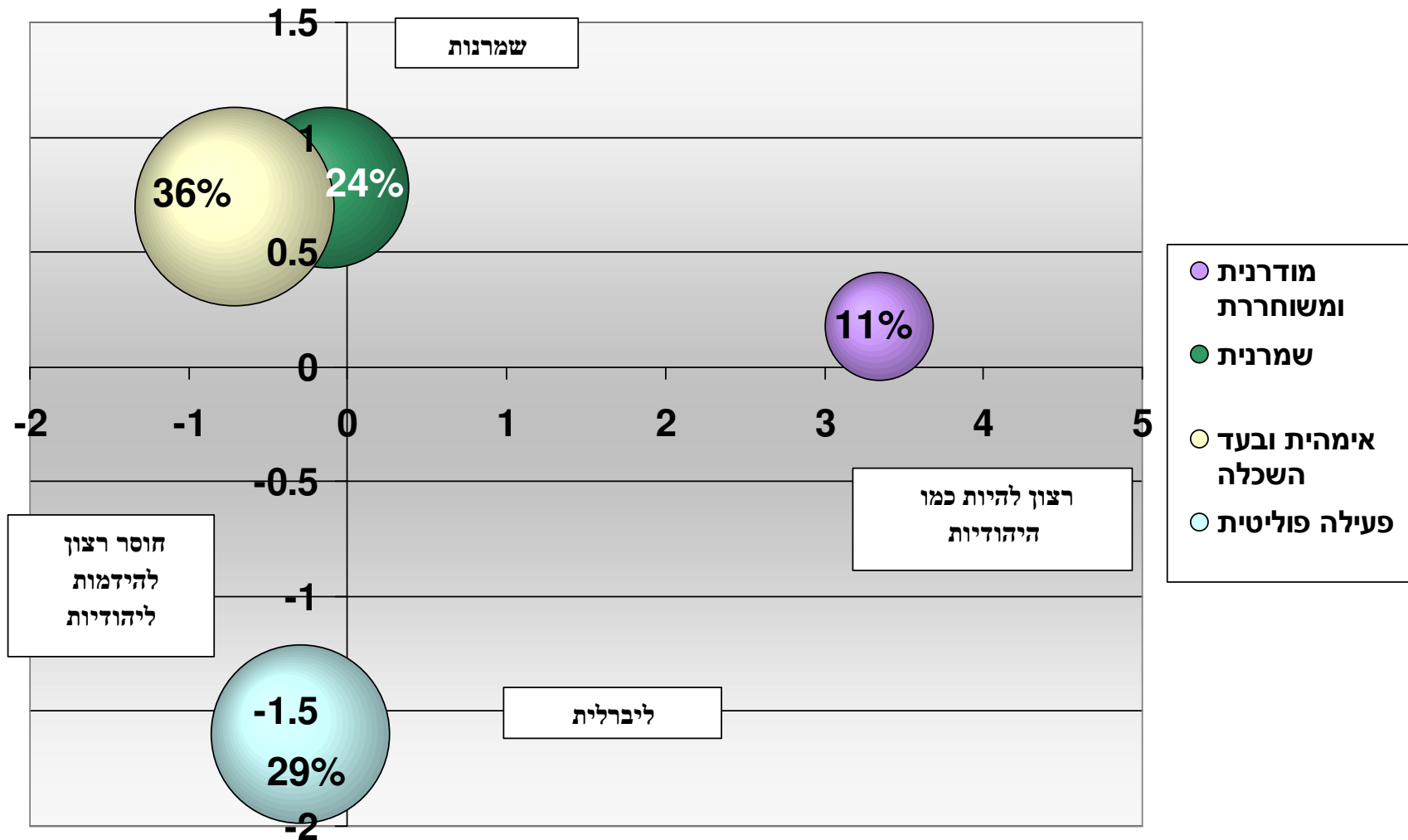
פלח 3 – אימהית ושמרנית (36%)

- הנשים בפלח זה רואות באמהות את מהות הנשיות שלהן, וזה מאפיל על שאר תחומי העניין שלהן: הן פחות פעילות גופנית פחות קוראות ספרים ועיתונים ופחות מעורבות פוליטית בהשוואה לנשים בפלחים אחרים.
- נשים אלה מחזיקות בעמדות שמרניות יחסית. הן אינן מתנגדות לנישואין בתוך המשפחה, וסבורות כי כל אישה מעבר לגיל מסוים חייבת להפוך לדתייה.
- חיי העיר הגדולה אינם קורצים לנשים בפלח זה.
- מרביתן בעלות השכלה תיכונית ומטה ובעלות הכנסה ממוצעת או נמוכה מהממוצע.
- כתשעים אחוזים מהן מגדירות את עצמן כדתיות או כמתקרבות לדת.

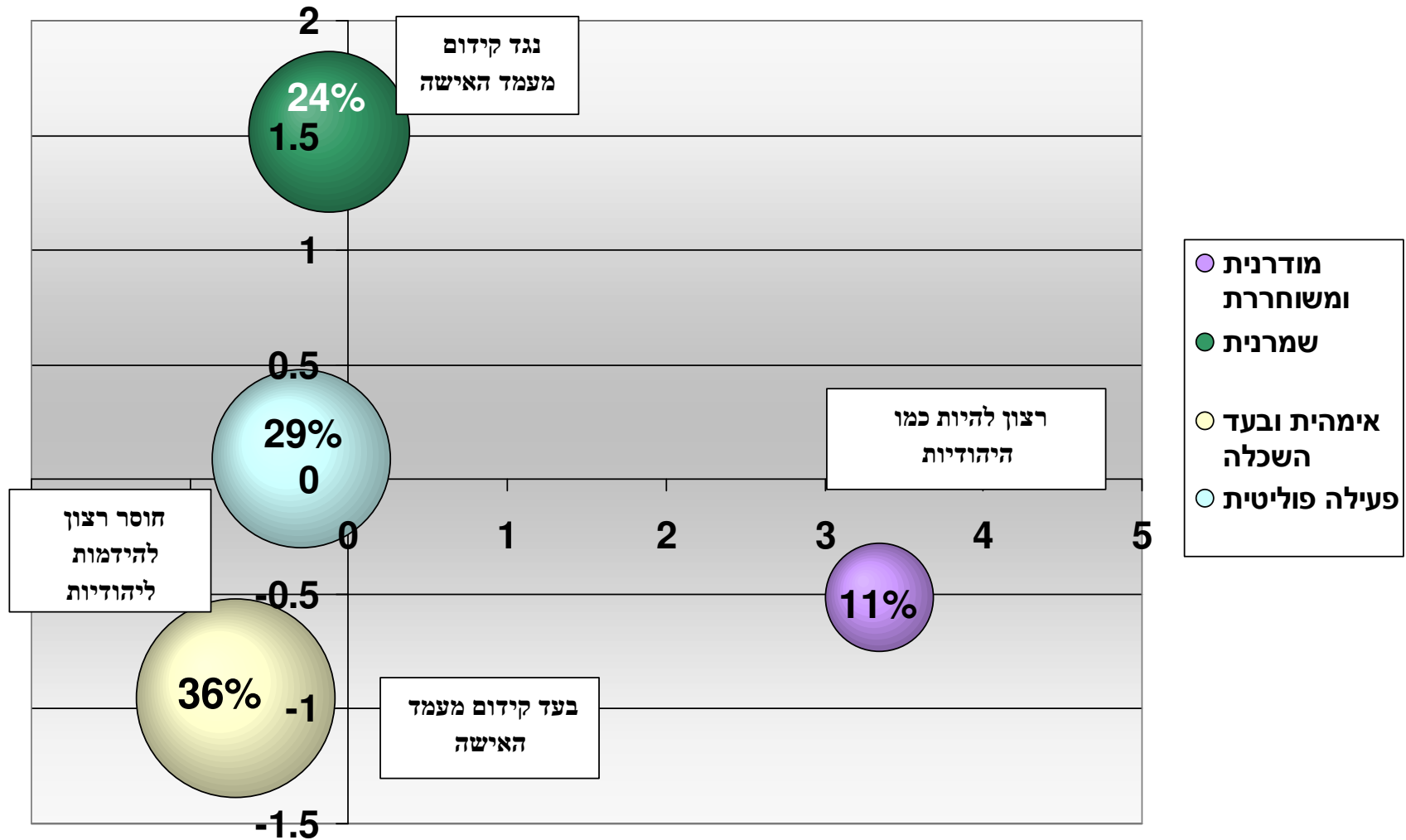
פלאח 4 – פעילה פוליטית (29%)

- נשים בפלאח זה הן בעלות המודעות הפוליטית החזקה ביותר. הן רוצות להיות מעורבות בחברה, ולא רואות את תפקידן רק בתוך הבית.
- נשים אלה, מחפשות חברות בחיי הנישואין, וסבורות שנשים יודעות על החיים לא פחות מגברים.
- הן היו רוצות לצרף יהודים למעגל החברים שלהן ואינן סבורות כי נשים צריכות להיות דתיות אחרי גיל מסוים.
- בעיקר נשים מתחת לגיל 45.
- רובן מגדירות עצמן כדתיות או כמתקרבות לדת.
- כשליש מהן בעלות הכנסה גבוהה מהממוצע או גבוהה מאוד מהממוצע.

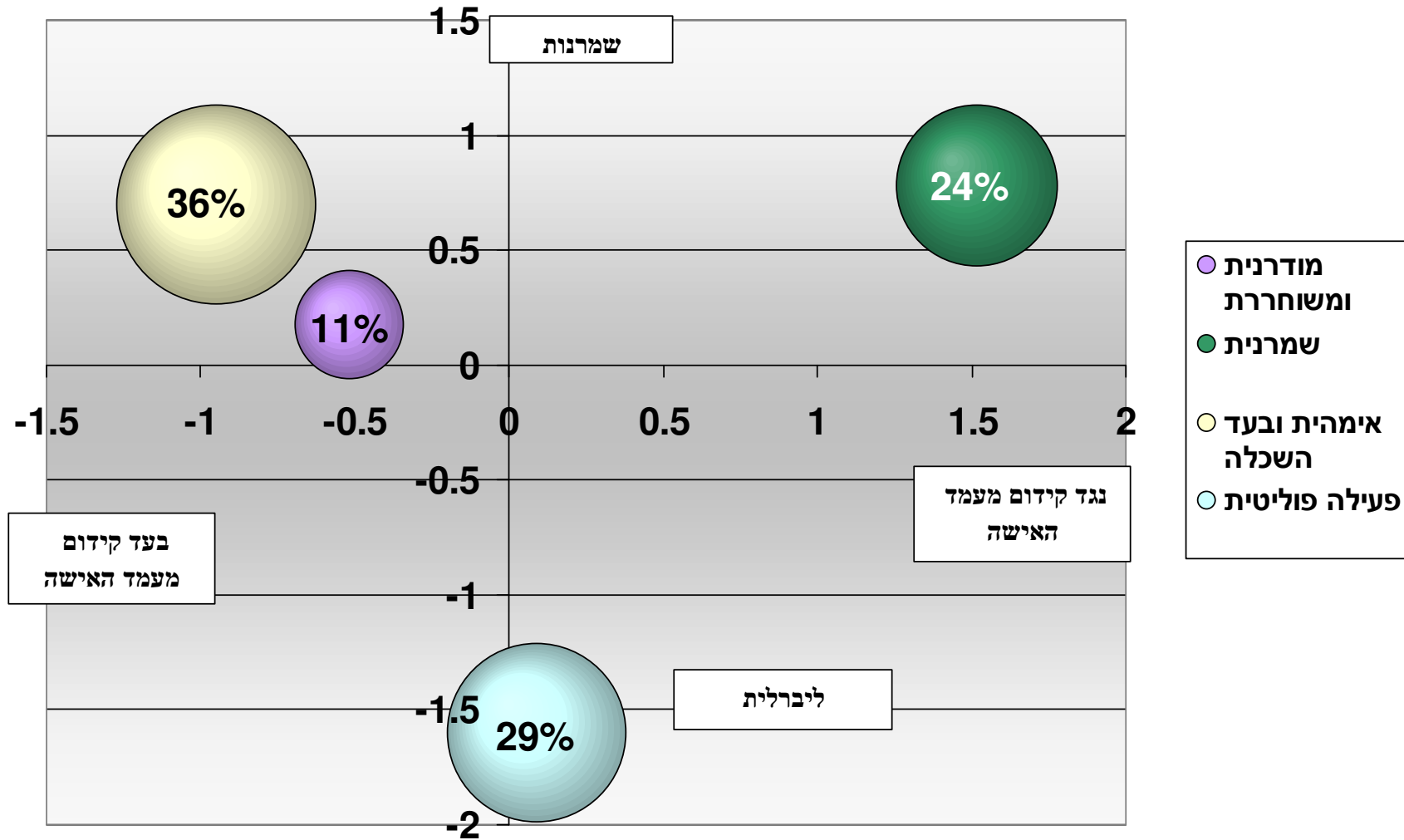
מפת טריטוריאלית (Territorial map)

מפת טריטוריאלית (Territorial map)

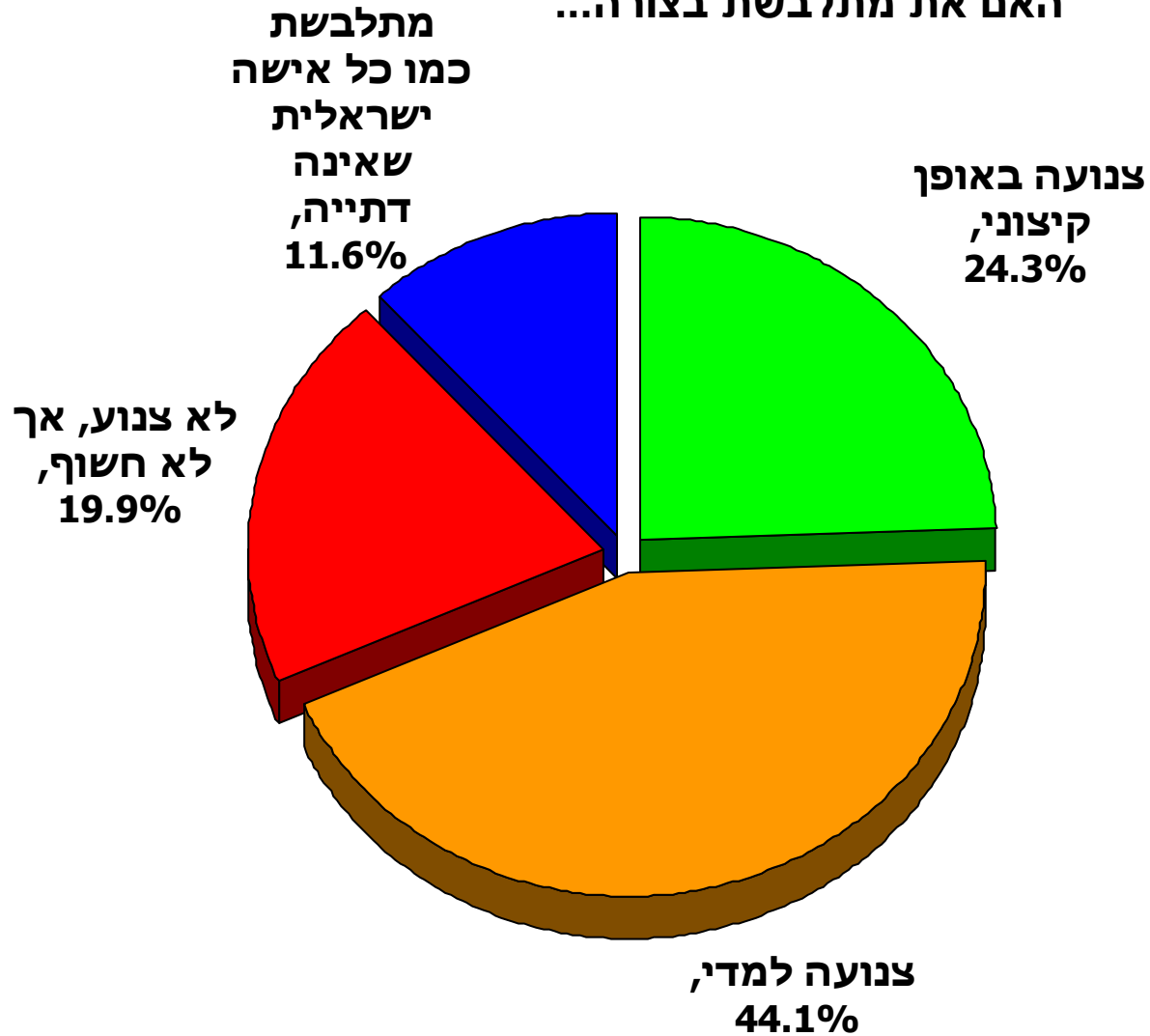

מפת טריטוריאלית (Territorial map)

צורת לבוש

האם את מתלבשת בצורה...

אחוז אחד בלבד מהצ'רקסיות ציין כי הוא מתלבש צנוע באופן קיצוני

הסיבה ללבוש הצנוע

האם את מתלבשת בצורה צנועה כי...

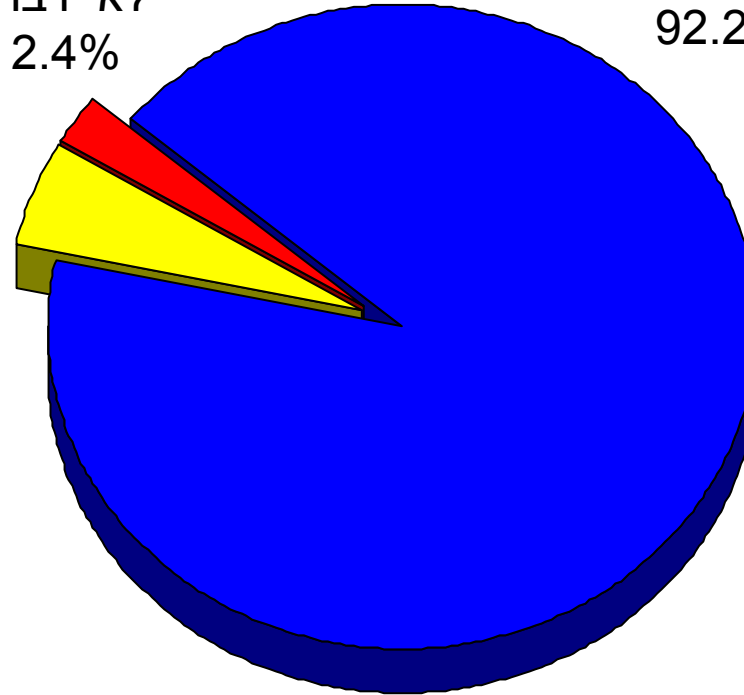
כשליש מהצ'רקסיות
ציינו כי הן מתלבשות
באופן צנוע כדי שלא
ידברו עליהן

בעיקר בשביל שאנשים
אחרים ובני המשפחה

לא ידברו
2.4%

את רוצה בכך
92.2%

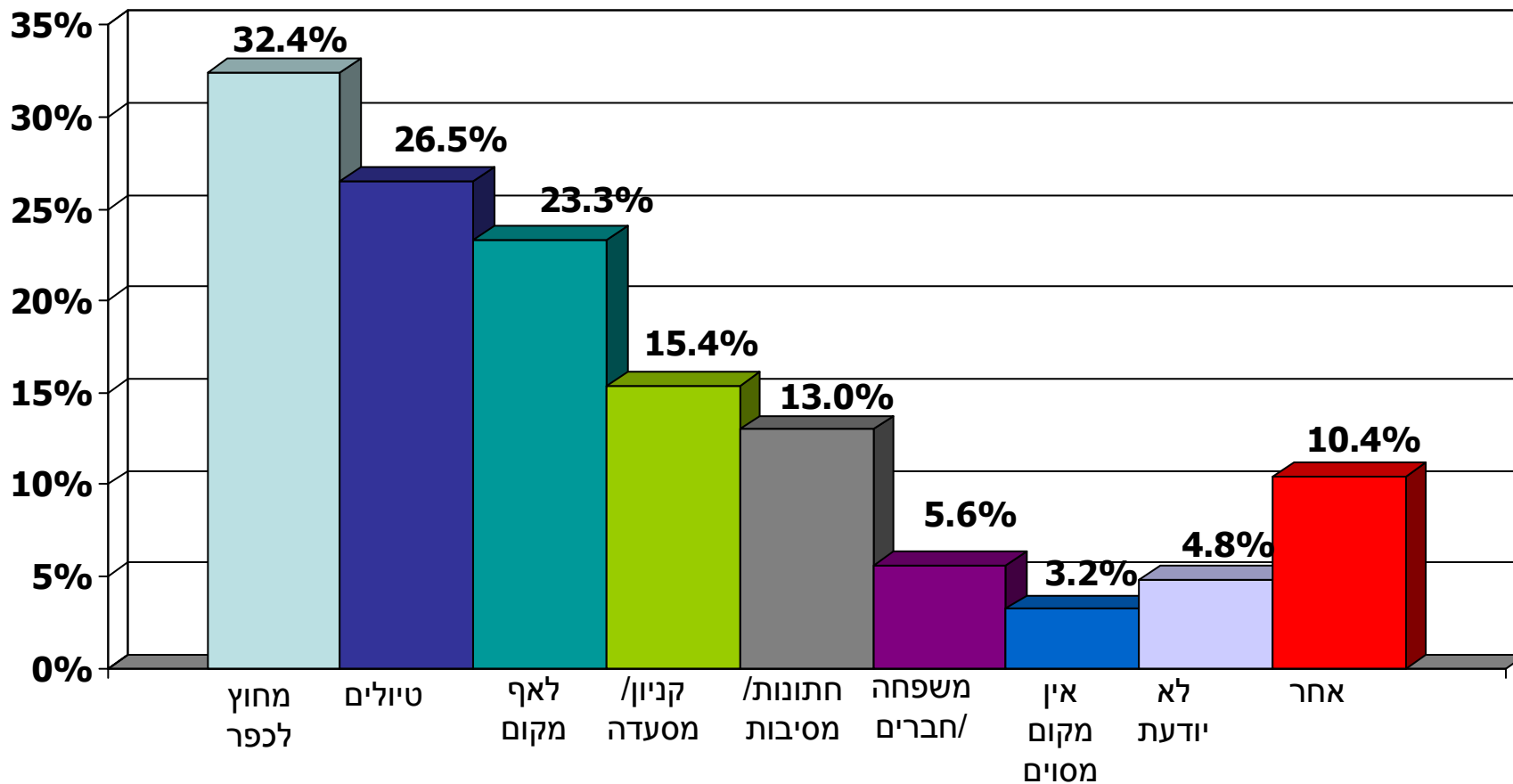
כי את רוצה בכך,
אך גם זה לא יגרום
לאנשים לדבר
5.4%

n=703

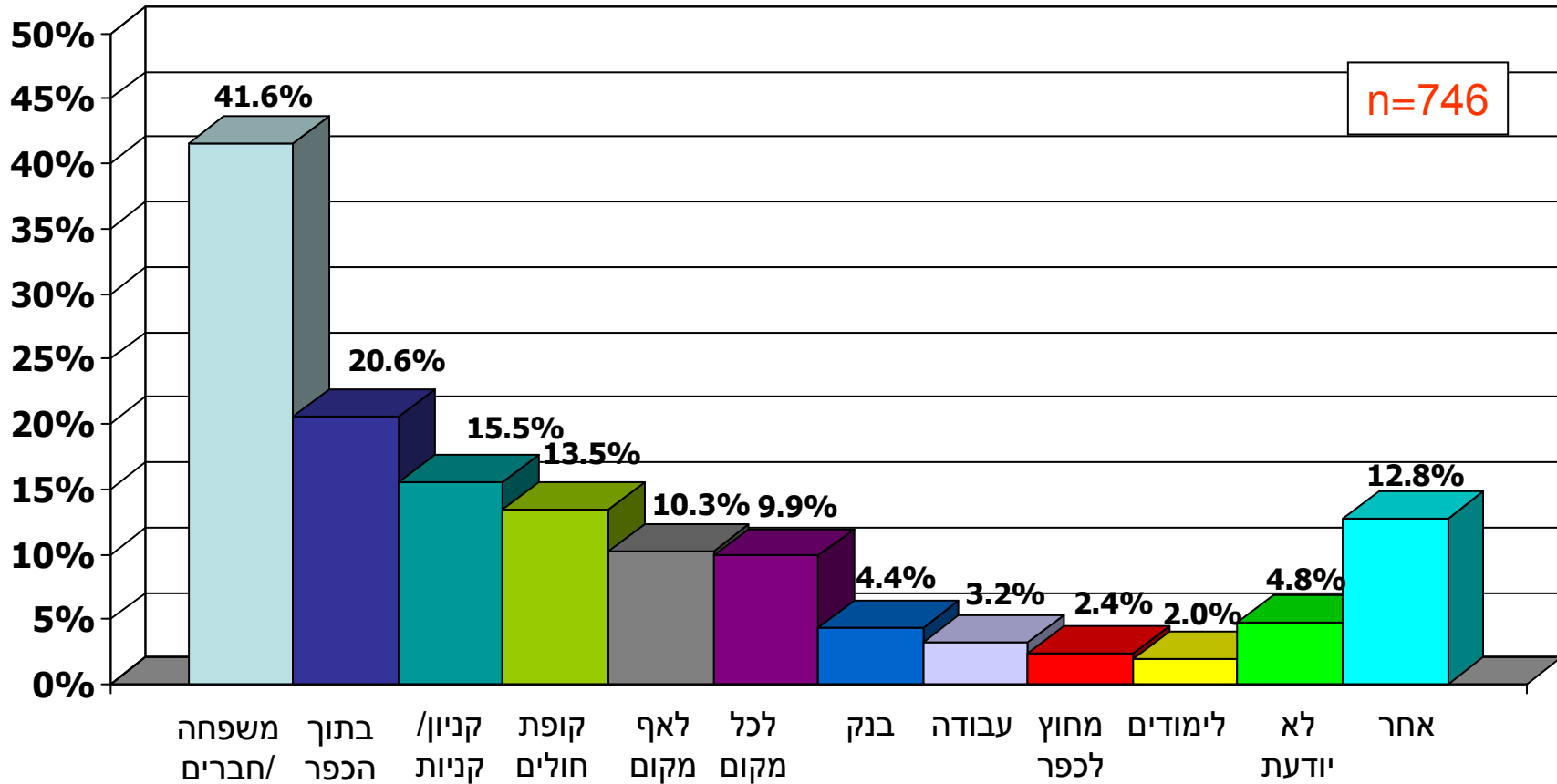
מקומות שלא היו יוצאות אליהם ללא בעליהן

לאילו מקומות לא היית הולכת, בכל מקרה, ללא הבעל?

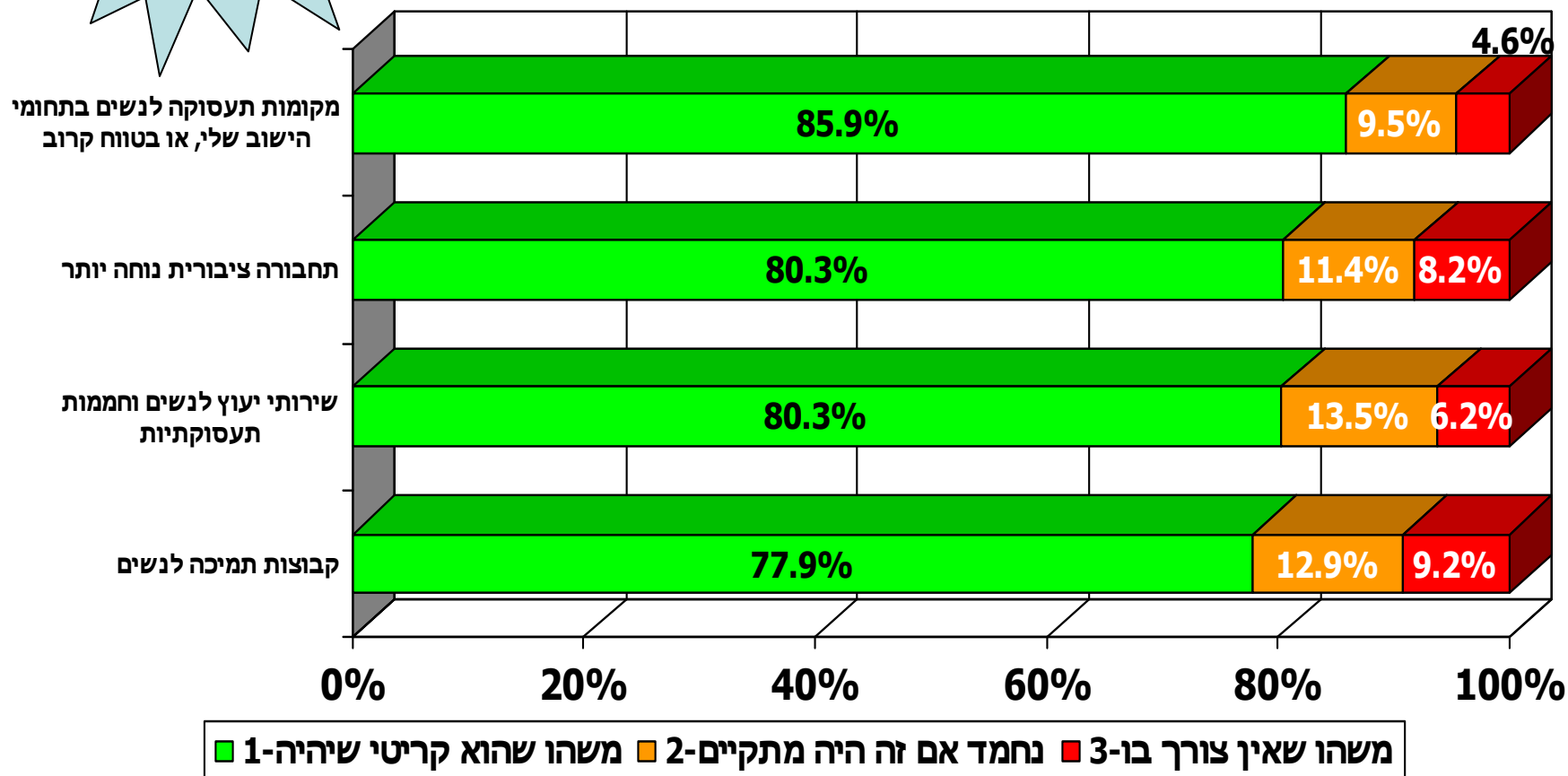
מקומות שהיו יוצאות אליהם ללא בעליהן

ולאילו מקומות היית הולכת בלעדיו?

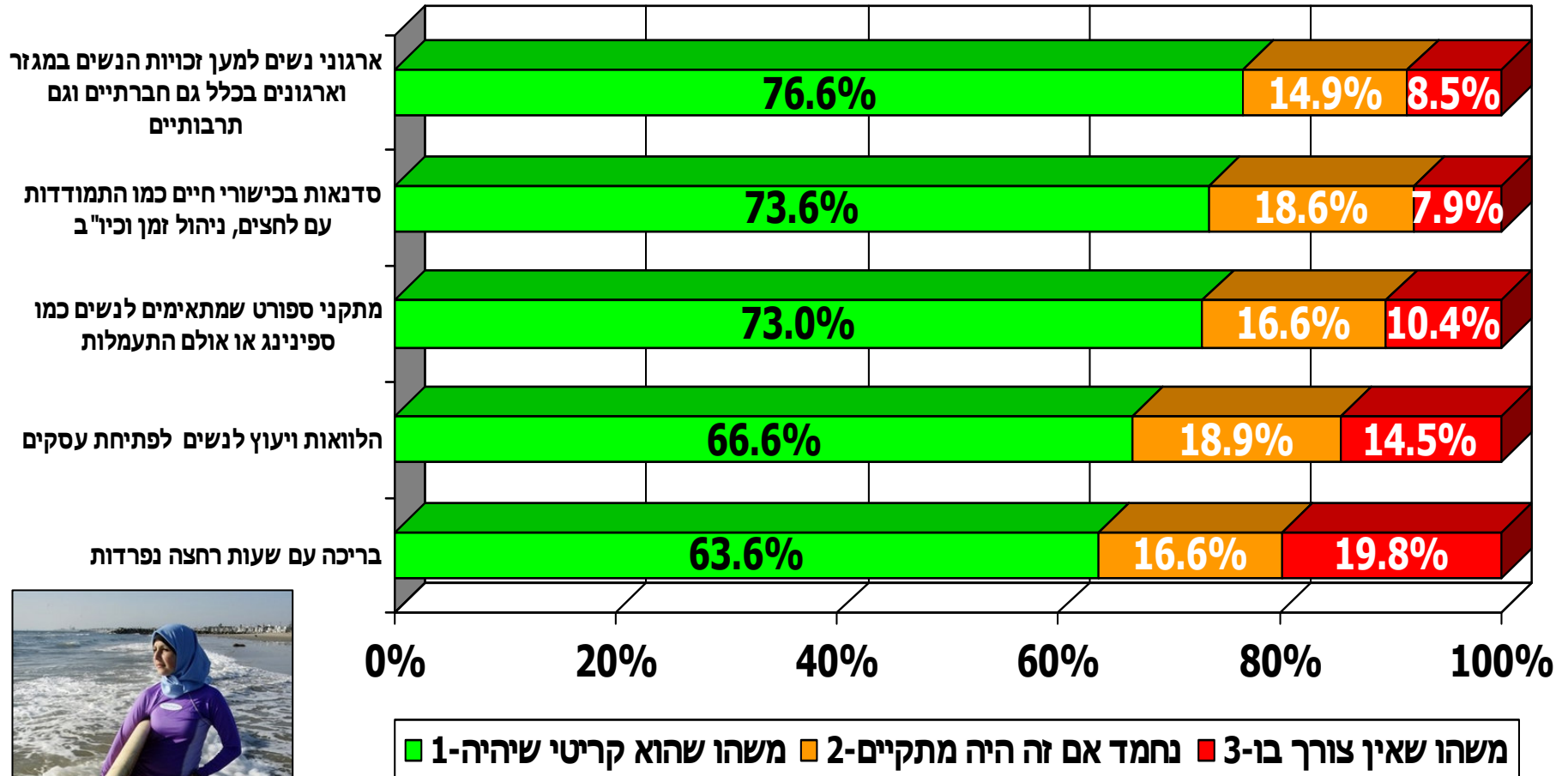

חשיבות השיפור בפרמטרים שונים שיכולים לתרום לאיכות החיים כמעט

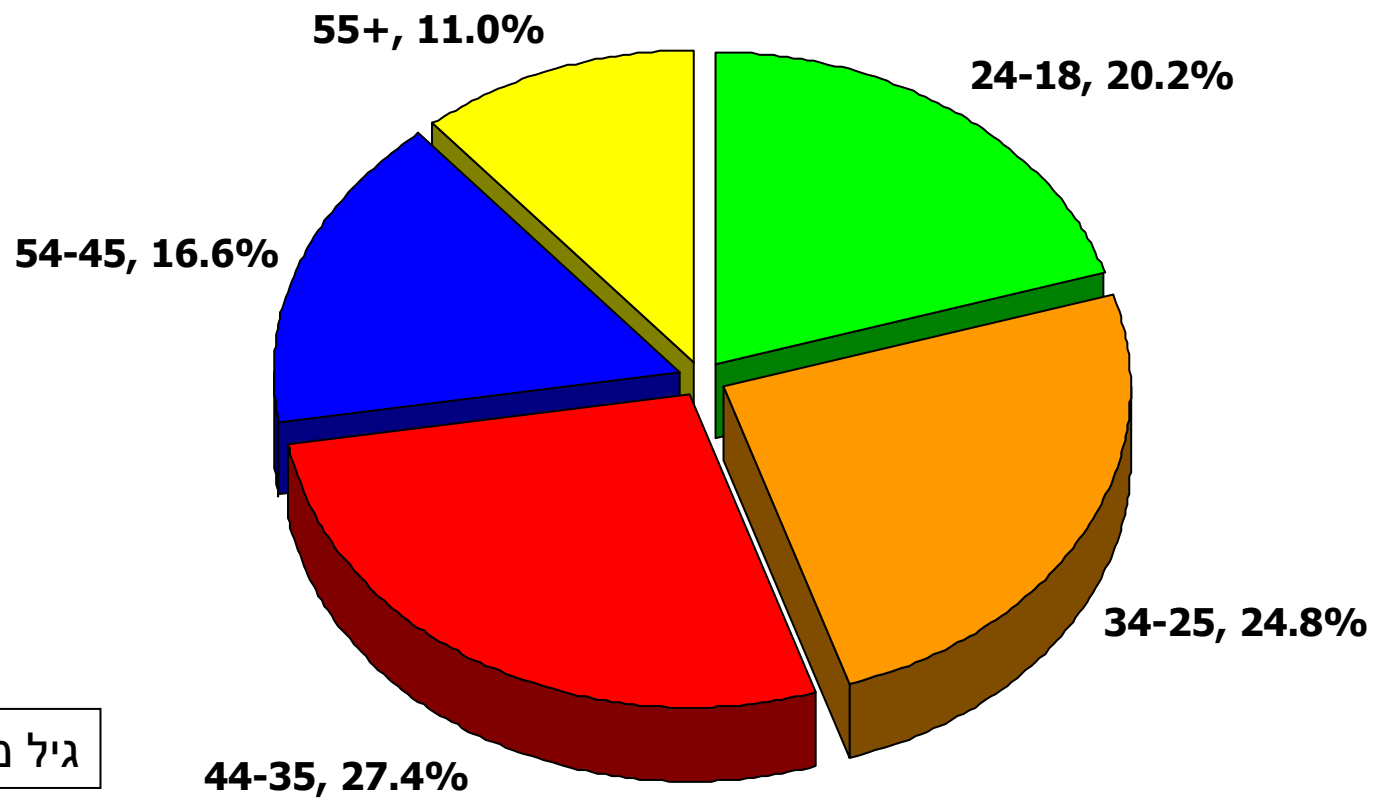
הצ'רקסיות ציינו את הפרמטרים השונים כפחות קריטיים

חשיבות השיפור בפרמטרים שונים - המשך

התפלגות הנדגמות לפי גיל

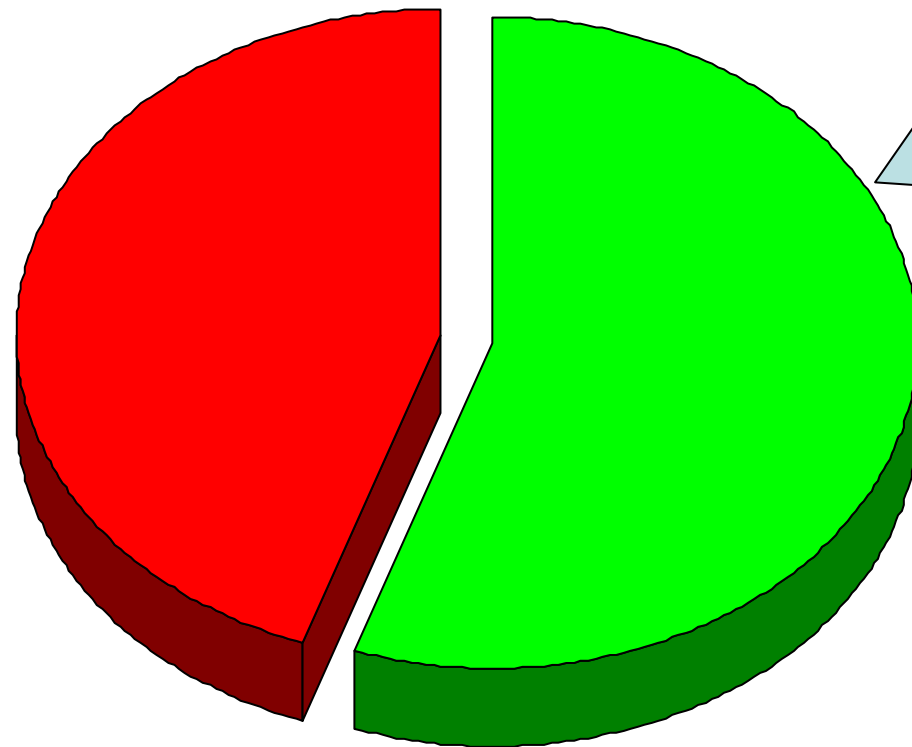
גיל ממוצע: 37

התפלגות הנדגמות לפי הצבעה בבחירות הארציות האחרונות

האם הצבעת בבחירות הארציות האחרונות?

לא
44.8%

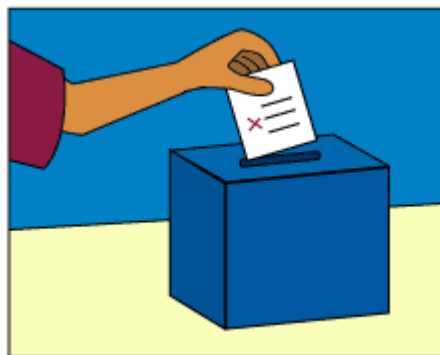

כן
55.2%

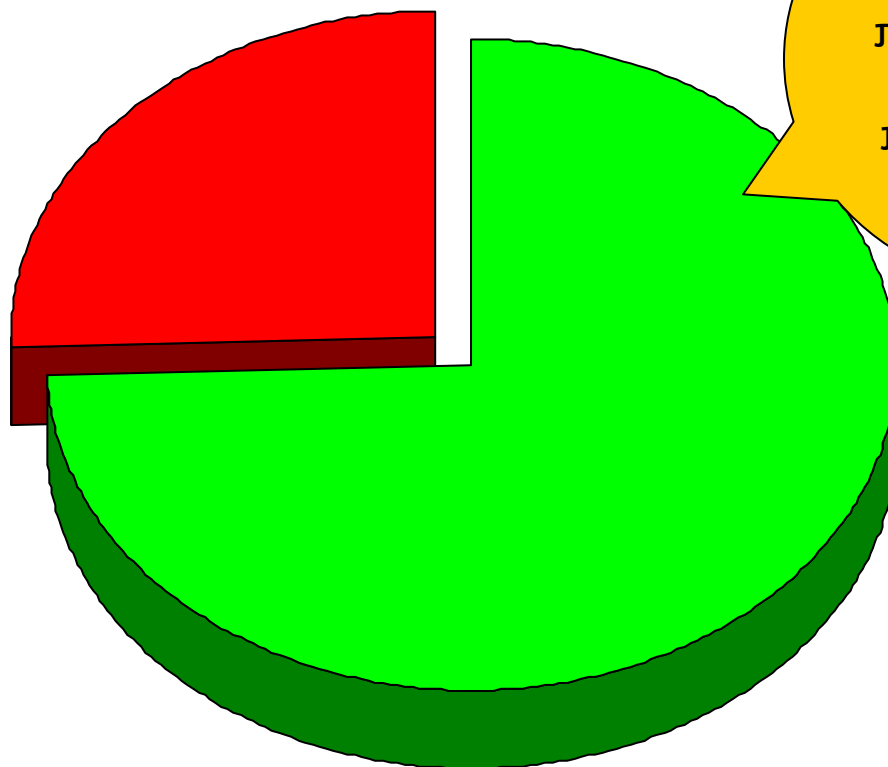
שיעור הצ'רקסיות
שהצביעו בבחירות
הארציות האחרונות
גבוה משיעור
הדרוזיות והבדואיות
(70%)

התפלגות הנדגמות לפי הצבעה בבחירות המקומיות האחרונות

האם הצבעת בבחירות המקומיות האחרונות?

לא
25.6%

כן
74.4%

שיעור הצ'רקסיות
שהצביעו בבחירות
המקומיות האחרונות
גבוה משיעור
הדרוזיות והבדואיות
(83%)

סיכום ומסקנות

דת

- על פי ראיונות העומק נוצרה תחושה שיש מגמה של מעבר לדת עם העלייה בגיל. ממצאי החלק הכמותי דווקא מראים שחלק ניכר מהנשים הדתיות פנו לדת בצעירותן, ורק אחוז קטן מהן הפכו לדתיות בגיל מאוחר.
- יחד עם זאת קרוב למחצית מהנדגמות הן דתיות, ורק מעט יותר מעשרה אחוז הן לא דתיות כלל, ואף מתרחקות מדת. כלומר מדובר על חברות עם נטייה דתית חזקה ביותר.

#

נישואין

- להערכתנו אחד השינויים הבולטים שזוהו במחקר מתבטא בתפיסת גיל הנישואין האידיאלי יחד עם מגמת שינוי בגיל הנישואין ככלל.
- גיל הנישואין צעיר ביחס לחברה היהודית, שלושה רבעים מהנדגמות הנשואות ציינו שהן התחתנו לפני גיל 22 כאשר קבוצת הגיל השכיחה הייתה 19-22. רק 4% מהנשואות ציינו שהתחתנו אחרי גיל 30.
- בהשוואה לדור הקודם נראה שישנה מגמה של עליית גיל הנישואין כפי שגם התבטאה חזק מאד בראיונות העומק

#

נישואין - המשך

- נשים רבות סבורות שצריך לדחות את גיל הנישואין כדי שנשים תוכלנה לעשות דברים נוספים עבור עצמן כמו לימודים ו/או השתלבות בשוק העבודה.
- חיזוק לנקודה זו נמצא בשאלה אודות הגיל האידיאלי לחתונה. ארבעים ושניים אחוז מהנשים ציינו את הגיל 23 עד 26 כאידיאלי לחתונה, למרות שבפועל רק 14% ציינו שהתחתנו בגיל הזה. שלושה אחוז נוספים ציינו את גיל 27 עד 30 כאידיאלי לחתונה.

#

ילדים וחינוכם

- המשפחה הנורמטיבית מונה 2 עד ארבעה ילדים, למרות שבמשפחות של הנשים המבוגרות מספר הילדים גדול יותר. גם כאן ניתן לראות את השינוי בצמצום גודל המשפחה ותכנונה.
- לגבי תפקיד הבעל בחינוך הילדים, פה נמצאה סתירה לכאורה בין ממצאי ראיונות העומק לבין ממצאי החלק הכמותי. לפי המרואיינות בראיונות העומק, הבעלים במגזרים הבדואי דרוזי, ופחות במגזר הצ'רקסי, לא ממלאים כל תפקיד בחינוך הילדים. אולם בחלק הכמותי נראה כי למעלה מרבע מהנדגמות ציינו שהבעל מעורב במידה רבה, וכמחצית מציינות שהבעל מעורב במידה מסוימת. נראה כי ראיונות העומק הצליחו להציף תחושות ועמדות יותר עמוקים ויותר בעייתיים.
- הגברים מעורבים בעיצוב דמותם של הבנים מתבגרים והם מושפעים יותר מהגבר בבית. בכל מקרה, הגברים (כמעט) לעולם אינם מעורבים בחינוך של הבנות.

#

עבודה

- סוגיית העבודה היא סוגייה מרכזית בהקשר של מעמד הנשים במגזרים.
- על פי ראיונות העומק, עבודה - בין אם קשורה ובין אם לא קשורה לקריירה – היא המפתח לתחושת עצמאות של נשים.
- הדבר מתבטא בעצמאות כלכלית, בתחושה של תרומה למשק הבית, ואפילו ביציאה ממרחב הבית ומגע (הטעון במידה מסוימת) עם העולם החיצוני.
- מרבית המרואיינות בחלק האיכותני היו בעד יציאה לעבודה. תוצאות החלק הכמותי מראות כי מעט יותר מרבע מהנשים עובדות כאשר למעלה ממחציתן עושה זאת בעיקר בשביל ההנאה וההגשמה העצמית, רק 8% מהן ציינו שהן עושות זאת רק למטרות פרנסה, והיו מוותרות על כך אלמלא הצורך.
- ממצא מעניין נוסף באותו הקשר הוא שלמעלה מ-80% מהנדגמות מסכימות עם המשפט: "אני בעד שנשים יבנו להן עסק משלהן", וכשני שליש מסכימות עם המשפט: "תעסוקה לנשים נותנת להן מעמד חזק בתוך המשפחה".
- ממצאים אלו מחזקים את ממצאי הראיונות שמראים על מקומה החשוב של העבודה בעולמן של הנשים.

#

רשיון נהיגה

- סוגיית רשיון הנהיגה עלתה בראיונות העומק כגורם חיוני (ואולי סמלי) בהקשר של מעמד הנשים.
- חלק מהמרואינות דברו על רשיון הנהיגה כעל דרגת עצמאות מסוימת שמאפשרת תנועה ללא תלות בבעל או באנשים אחרים. מצד שני רשיון הנהיגה גם נתפס כמשהו מעט מתריס על ידי חלק מהבעלים, וכמשהו שנוגד את הדת בעיקר במגזר הדרוזי.
- רק לכשליש מהמרואינות היה רשיון נהיגה, כאשר הסיבה העיקרית לכך שלחלק ניכר אין רשיון היא שהדת אינה מאפשרת. אחוזים בודדים ציינו שלא עשו רשיון בגלל התנגדות מישהו מבני המשפחה.
- מרבית הנשים שעשו רשיון נהיגה מציינות שלא נתקלו בהתנגדות, אולם כעשרה אחוז מהן ציינו התנגדות של משהו מבני המשפחה. משמעות הממצא היא שנושא הרשיון עדיין טעון בקרב חלק מהנשים, אם כי בסך הכל מדובר על תופעה שאינה המונית.

#

השכלה

- השכלה נתפסת, בהתאמה לראיונות העומק, כהזדמנות האמיתית של נשים לקדם את עצמן.
- הקידום בא לידי ביטוי בצמיחה אישית, בהזדמנות לקריירה ועבודה טובה וכן להיחשפות לעולם שמעבר למה שקורה בכפר.
- כל המרואינות, כולל אלו שלא למדו, דברו בערגה על הלימודים ועל כמה חשוב להן שבנותיהן (בעיקר) תלמדנה.
- ממצאי הסקר הכמותי מעידים על כך ש-17% מהנשים במגזרים הן בעלות השכלה אקדמית, ועוד שבעה אחוז הן בעלות השכלה אקדמית חלקית.
- מרביתן מצטערות על כך שלא למדו יותר.
- מה מנע מהן ללמוד? שתי הסיבות העיקריות: מצב כלכלי והתנגדות המשפחה ובעיקר הבעל.
- התנגדות הבעל עלתה בראיונות העומק בצורה מאד חריפה עם אלמנט של פוטנציאל משברי בחיי הנישואין. חלק מהמרואינות ציינו בהקשר זה את גיל הנישואין שחייב לעלות כדי למנוע מצבים שבהם הבעלים מתנגדים.

#

עמדות שונות

- משפטי ההעמדות חוברו בעקבות ראיונות העומק.
- המשפטים שההסכמה עליהם הייתה כמעט גורפת נגעו לחשיבות ההיכרות של זוגות לפני החתונה, הרכילות המרושעת של הנשים בכפרים, משפטים הנוגעים לחשיבות התעסוקה לנשים ומשפט המתייחס לחשיבות האמהות למהות של להיות אישה (פחות הסכמה בקרב הלא דתיות).
- בנוגע לפנאי, נמצא כי למעלה ממחצית הנדגמות מציינות שהן עושות פעילות גופנית לפחות פעמיים בשבוע, ואחוז מעט נמוך יותר ציינו שהן קוראות עיתונים ו/או ספרים.
- לגבי כמות הזמן הפנוי, כרבע מהנשים טוענות שיש להן יותר מידי זמן פנוי בעוד שכמחצית אינן מסכימות עם היגד זה. כפי שנמצא בראיונות העומק, חלק מהנשים שאינן עובדות מרגישות שיש בידן יותר מידי זמן פנוי שלעתים עשוי להעיק.

#

מה קורה מול החברה בישראל

- למעלה מששים אחוז מהנדגמות מסכימות עם ההיגד: "לעתים קרובות אני חושבת שאנחנו בנות מזל בגלל שאנחנו חיות בישראל ולא במדינה ערבית/מוסלמית".
- יחד עם זאת נראה שלא קיימת קנאה גורפת בחופש של הנשים היהודיות

#

השתתפות בבחירות

- פוליטיקה לא מעניינת את מרבית הנדגמות, אך...
- שיעורי ההצבעה של הנדגמות בבחירות לכנסת הם דומים לאלו של האוכלוסייה היהודית.
- ושיעורי ההצבעה לבחירות המקומיות הוא אף גדול יותר משיעור ההצבעה של היהודים

#

מתקרבים לשורה התחתונה: היכן אפשר להתחיל לשפר

- ממצאי ראיונות העומק הראו שקיימים מספר דברים שהם מאד חשובים לקידומן של נשים במגזרים אלו שהם: מקומות תעסוקה בתחומי הישוב, תחבורה ציבורית נוחה יותר, שירותי ייעוץ וחממות תעסוקתיות לנשים וקבוצות תמיכה לנשים.
- נושאים אלו הוצגו בפני הנשים בסקר הכמותי ונמצא כי כ- 80% ציינו שחשוב מאד ששירותים אלו יתקיימו.
- שירותים/מתקנים נוספים שקבלו העדפה אך מעט נמוכה יותר היו: ארגוני נשים למען זכויות נשים, סדנאות בכישורי חיים, מתקני ספורט שמיועדים לנשים, בריכות שחייה עם זמן נפרד לרחצת נשים, והלוואות ויעוץ לפתיחת עסקים.

#

והשורה התחתונה

- להערכתנו ישנם שני נושאים עיקריים שהמחקר מעלה כנושאים שיקדמו את הנשים, שחשוב לקדם **באופן מיידי**: תעסוקה והשכלה.
- תעסוקה צריכה להיות בעיקר זמינה, בטווח לא רחוק ממקומות היישוב, בנוסף לעידוד יזמות ופתיחת עסקים עצמאית.
- אפשרויות ללמוד יכולות להיות מסגרות אקדמאיות "מוגנות" באופן יחסי שבהן הן תרגשנה "Main Stream" כמו הגדלת מספר המכללות האזוריות או אפילו שלוחות שלהם – מה שיכול להוריד חלק מההתנגדויות של הסביבה הקרובה ובעיקר של הבעלים.

תודה